ЧЕРВЕНЬ - ЛИПЕНЬ
JUNE - JULY
1961

ОВИД

HORIZON

РІК XII., Ч. 6 (117)

ЦІНА 30¢

НА СПЛАТИ ПО ОДНОМУ ДОЛЯРОВІ ТИЖНЕВО

Повне Видання Творів Тараса Шевченка

Т. I. Поезії до року 1843.
Т. II. Поезії 1843 - 1847 рр.
Т. III. Поезії 1847 - 1857 рр.
Т. IV. Поезії 1857 - 1861 рр.
Т. V. Назар Стодоля. — Різні твори.
Т. VI. Повісті: Художник. — Наймичка. — Варнак.
Т. VII. Повісті: Княгиня. — Музика. — Нещасний. Капітанша.
Т. VIII. Повісті: Близнята. — Мандрівка.
Т. IX. Журнал.
Т. X. Листи.
Редактор тт. I - X — П. Зайцев
Т. XI. Т. Шевченко, як маляр (160 репродукцій малюнків). Автор розвідки — Д. Антонович.
Т. XII. Т. Шевченко в чужих мовах. Переклади Шевченка на інші мови.
Т. XIII. Збірник статтей про Т. Шевченка та його творчість (в тому ще ніде недрукована праця Юрія Клена).
Т. XIV. Бібліографія творів Т. Шевченка та праць про нього. В. Дорошенко.

Перший наклад Повного Видання Творів Тараса Шевченка видав Український Науковий Інститут у Варшаві.
Появилося воно під редакцією окремої Редакційної Комісії в складі:
Голова — О. Лотоцький, секретар — Р. Смаль-Стоцький,
Редактор — Павло Зайцев.
Автори поясняльних статтей і дослідчих праць, друкованих у цьому Повному Виданні Творів Тараса Шевченка:
Антонович Д., Білецький Л., Брик І., Дорошенко В., Дорошенко Д., Дубицький І., Зайцев П., Кордуба М., Кравців Б., Лепкий Б., Лотоцький О., Луців Л., Маланюк Є., Міяковський В., Одарченко П., Сірополко С., Січинський В., Смаль-Стоцький Р., Смаль-Стоцький С. і Чижевський Д.
Другий наклад Повного Видання Творів Тараса Шевченка видає Видавництво Миколи Денисюка напередодні 100-літніх ювілейних святкувань. Повне Видання Творів Тараса Шевченка Видавництва Миколи Денисюка матиме 14 томів, друкованих на доброму білому папері, гарно оправлених в імітацію шкіри, з позолоченням. Ціна за ввесь комплет цього монументального видання лише $ 60.00 на сплати по одному долярові тижнево або по 4 - 5 долярів місячно. За ближчими інформаціями та за ілюстрованими проспектами звертатися на адресу:

MYKOLA DENYSIUK PUBLISHING COMPANY
2226 West Chicago Avenue — Chicago 22, Ill., — USA.

Найновіші видання творів сьогочасних письменників

ДЛЯ ВІДЗНАЧЕННЯ 100-ИХ РОКОВИН
ВІД ДНЯ НАРОДИН
УЛЯНИ КРАВЧЕНКО
ВИДАВНИЦТВО МИКОЛИ ДЕНИСЮКА
видало
її автобіографічну повість

ХРИЗАНТЕМИ

найбільший, ілюстрований світлинами й ще ніде не друкований твір авторки

Нова гідна уваги літературна поява — т о велика й оригінальна своєю ідеєю історична повість відомої письменниці

Наталени Королевої

QUID EST VERITAS?

(ЩО Є ІСТИНА?)

Накладом Видавництва Миколи Денисюка

Обидві книжки появилися в серії монументальних видань подібно, як Твори Тараса Шевченка й Трилогія Богдана Лепкого, видані люксусово, в твердій оправі, в імітації шкіри, в мистецькому оформленні Оксани Мошинської, за літературною й мовною редакцією Романа Завадовича.

Ціна одної книжки дол. 5.50.

При замовленні обидвох повістей ціна за дві книжки разом з коштами пересилки лише дол. 10.00

Замовлення і гроші слати на адресу:

MYKOLA DENYSIUK PUBLISHING COMPANY
2226 West Chicago Avenue — Chicago 22, Ill., — USA.

ДРУКАРНЯ ВИДАВНИЦТВА МИКОЛИ ДЕНИСЮКА

приймає замовлення на всякі

ВЕЛИКІ Й МАЛІ ДРУКАРСЬКІ РОБОТИ

в українській, англійській та інших мовах.

Приймає до друку **офсетом або на плоскій машині**

КНИЖКИ, ЖУРНАЛИ, ПРОПАМ'ЯТНІ КНИГИ НАШИХ УСТАНОВ, ПОРТРЕТИ тощо.

з гарним оформленням і оправою всякої величини.

Виконання робіт скоре й дуже дбайливе (зразком можуть послужити такі видання, як твори Тараса Шевченка, Трилогія Богдана Лепкого, „ОВИД" і інші).

Ціни низькі.

Роботи доставляємо до всіх місцевостей у ЗДА, Канаді та інших країнах.

За ближчими інформаціями звертайтесь на адресу:

MYKOLA DENYSIUK PRINTING COMPANY

2226 W. Chicago Avenue — Chicago 22, Ill. — USA.

ТВОРИ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ЮВІЛЕЙНЕ ВИДАННЯ В 14 ТОМАХ

ЦЕ

ТРИВКИЙ ПАМ'ЯТНИК

ШЕВЧЕНКІВСЬКОГО 1961 РОКУ В УКРАЇНСЬКІЙ РОДИНІ НА ЧУЖИНІ

Альбом до Служби Божої на платівках у мистецькому оформленні арт. мал. Оксани Мошинської.

НАЙКРАЩИЙ ДАРУНОК

СЛУЖБА БОЖА

НА ДВОХ ДОВГОГРАЙНИХ HI-FI ПЛАТІВКАХ

Замовлення і гроші (чеком або „моні ордером") слати на адресу:

MYKOLA DENYSIUK PUBLISHING COMPANY

2226 West Chicago Avenue — Chicago 22, Ill., — USA.

— — — — тут відтяти — — — —

До Видавництва Миколи Денисюка

ЗАМОВЛЕННЯ

Цим замовляю один альбом довгограйних платівок із Службою Божою у виконанні хору церкви св. Варвари у Відні, в ціні 12.00 дол. разом з коштами пересилки. Прошу вислати додаткову платівку з „Боже, вислухай благання" і ін., на що пересилаю ще одного доляра.

Разом пересилаю дол. 13.00.

Моя адреса: _____

_____

_____

ОВИД

H O R I Z O N

The Monthly Newsmagazine

Volume XII. № 6 — June-July 1961

EDITOR

Mykola Denysiuk

PUBLISHER

Mykola Denysiuk Publishing Co.
2226 W. Chicago Ave.
Chicago 22, Illinois, USA.
Tel.: EVerglade 4-3868

REPRESENTATIVES:

South America:
Mychajlo Danylyshyn
c. Mozart 614
Buenos Aires, Rep. Argentina.

Australia
Fokshan Library & Book supply
1 Barvon St.
Glenroy W. 9. Vic.

England
Ukrainian Booksellers
49. Linden Gardens
London W. 2.

Belgium
Ihnat Stachij
Esneux en Liege

Second-class mail privileges autorised at Chicago, Illinois

Autorized as Second-class mail, Post Office Dept., Ottawa

Composition & printed by Mykola Denysiuk Printing Co.
2226 W. Chicago Avenue
Chicago 22, Illinois — USA.

All rights reserved under International and Pan-American Copyright Conventions

Subscription $3.00 yearly.

Видає й редагує
Микола Денисюк
Мовний редактор —
Іван Боднарук

Надісланих рукописів редакція не звертає, як теж не веде листування з приводу невикористаних матеріялів. Статті, підписані прізвищем чи псевдонімом автора, не завжди відповідають поглядам редакції.
Редакція застерігає собі право скорочувати статті й виправляти мову.

Всі права застережені.

Річна передплата;

Австралія і Англія	**— шіл. 30.-**
Бразилія — крузейрів	**240.-**
Аргентина — арг. пезів	**120.-**
ЗДА, Канада і ін. — дол.	**3.-**
Німеччина — ДМ	**10.-**
Франція — фр. фр.	**800.-**

ЗМІСТ

Богдан Лепкий — **У храмі св. Юра** 3

В. Кубійович — **Проф. д-р Іван Мірчук** 5

Л. Р. Лепкий — **Пояснення до віршів Богдана Лепкого „У храмі св. Юра" і „Журавлі"** 7

Леонід Полтава — **На пам'ятник Шевченка у Каневі** 8

Віра Ворскло — **Пришліть листа** 8

Ганна Черінь — **Мій сад** 8

Марія Цуканова — **Сторінка одного життя** 9

Г. Лагодинська-Залеська — **Ігор Соневицький** 23

Василь Маркусь — **Останні зустрічі з Олександром Шульгином** 25

Євген Онацький — **Радість** 28

Олена Сидоренко — **Опера „Катерина" в Чікаго** 30

Серед книжок — Олена Звичайна — **Грудочка рідної землі** (Євген Онацький: **Українська Мала Енциклопедія)** 31

На обкладинці: Проф. д-р Іван Мірчук

ГОСТІ НАШОГО ВИДАВНИЦТВА

Арт.-спів опери Шарльота Ордассі-Баранська відвідала наше видавництво й редакцію „Овиду" при нагоді своїх мистецьких виступів у Чікаго у виставах Метрополітальної Опери з Нью-Йорку в травні 1961 р. (Перед двома місяцями, в березні ц. р. співачка приймала участь в мистецькій частині Шевченківської Академії в Чікаго).

На світлині співачка в ролі Леонори з опери Верді „Трубадур"

Від видавництва

Уляни Кравченко „Хризантеми" й Наталени Королевої „Що є істина?" вже видрукувані. „Хризантеми" мають 416 сторін, а „Що є істина?" 452 сторінки. Обидві книжки це нові, ще ніде не друковані твори наших письменниць, видані люксусово, в твердій оправі, в мистецькому оформленні О. Мошинської, за мовною й літературною редакцією Р. Завадовича. Ціна книжок по 5.00 дол. Обидві книжки тепер у переплетні.

Зосима Дончука „Море по коліна", сатиричну повість видання автора, закінчено друкувати в нашій друкарні. Повість має 292 сторінки, в твердій оправі, в мистецькому оформленні Бориса Мухина. Ціна дол. 3.50.

Володимира Кубійовича „Історія УЦК" у двох частинах, кількатомова багато ілюстрована, видання нашого видавництва, починаємо друкувати також у власній друкарні. Перша частина появиться ще в осінньому книжковому сезоні. Докладні дані про це видання подамо в наступному числі „Овиду".

Дбайливе друкування й технічно добре оформлення книжок і журналів у нашій друкарні втішається загальним признанням. „Овид", наші книжкові видання („До сонця — до волі", „Вірний приятель", „На світанку", „Хризантеми" й „Що є істина?") та інші видання („Променista зрада", Б. Рубчака, „Логос" Ст. Риндика, „Провалля" Я. Острукової, „Море по коліна" З. Дончука), видрукувані в останньому часі в нашій друкарні, це зразки з-поміж найкраще видрукуваних українських книжкових поява. Тому всі, що бажають забезпечити собі добре технічне виконання своїх видань, звертаються до нашої друкарні з роботами з різних місць. Ми прийматимемо замовлення на великі друкарські роботи вміру, так би мовити, фізичних спроможностей. Інформуємо зацікавлених, що як хтось хоче забезпечити собі чергу видрукування книжки, альманаха чи ін. роботи, повинен своєчасно зробити замовлення.

Два нові томи творів Тараса Шевченка (II і XIV) закінчуємо друкувати. Залишаються ще до друку чотири томи (4, 11, 12 і 13), а їх поява залежатиме вже лише від часу достави нам матеріялів нашими авторами. Це томи, що вимагають особливого опрацьовання (IV — Поезії .Т Шевченка від 1851 — 1861, XI — Шевченко маляр, XII —Шевченко в чужих мовах і XIII — Збірник статтей про Шевченка), бо це будуть нові ще недруковані праці. Ми вирішили видрукувати в новому опрацьованні навіть друковані вже давніше томи, наприклад, Шевченко як маляр і Шевченко в чужих мовах, бо за останні 30 літ знайдено багато нових малярських праць Шевченка і появилося дуже багато перекладів його творів, а це буде охоплене в нашому виданні аж до 1961 р.

Співробітники нашої друкарні, видавництва й книгарні, учасники прощальної зустрічі (при друкарських машинах) з своїм товаришем праці Степаном Кутним. Сидять зліва до права: проф. Іван Боднарук, проф. Роман Завадович, Степан Кутний і Микола Денисюк. Стоять зліва до права: інж. Андрій Гарасовський, Луціян Єлінський, Богдан Сацюк, Осип Дацко, Євген Филипович і Роман Боднар.

Закінчення акції підписки на 14-томове видання творів Тараса Шевченка переведемо на протязі найближчих двох місяців ще в різних українських осередках у ЗДА (від Лос Анджелес до Нью-Йорку) і в Канаді (від Ванкуверу до Монтреалю). На цьому закінчимо підписку на це наше монументальне видання, що появляється тритисячним накладом. У продажу матимуть його лише деякі книгарні, що замовили в невеликих кількостях дорогою передплати. Нового накладу цього видання не будемо друкувати. На час аж до кінця 1962 року маємо до реалізації інші важливі видавничі пляни і в цьому часі не робитимемо навіть нових видавничих договорів.

Авторський вечір поета й проф. унів. в Едмонтоні д-ра Яра Славутича відбувся в Чікаґо в серії зустрічей авторів „Овиду" з читачами. Вечір пройшов з великим успіхом при участі місцевих українських науковців, літераторів, мистців, чисельно заступленої академічної молоді й добірної читацької публіки. У виконанні програми вечора крім Гостя прийняли участь ще інші автори „Овиду", поет Богдан Рубчак (ступне слово) і Рома Турянська (мистецьке читання творів).

Прощання нашого співробітника Степана Кутного відбулося при участі всіх працівників друкарні й видавництва з приводу його виїзду з Чікаґа (гляди світлина).

Вакації нашої друкарні почнуться після появи цього числа „Овиду" й триватимуть до 15. серпня 1961 р. У цьому вакаційному часі прийматимемо друкарські роботи лише з ре-ченцем виконання після 15. серпня 1961 р. Після вакацій надалі виконуватимемо всі друкарські роботи.

РІК XII., Ч. 6 (117)

ОВИД

ЧЕРВЕНЬ - ЛИПЕНЬ, 1961

Богдан Лепкий

У храмі св. Юра

Больше сея любви никто же имат,
да кто душу свою положит за други своя.
(Йоан, ХУ, 13).

„ЙДЕ ВОРОГ! ВОРОГ ЙДЕ, ЯК ХМАРА!
ВЖЕ БЛИЗЬКО!"
І СМЕРТЕЛЬНИЙ СТРАХ
ВПАВ НА ЛЮДЕЙ. ПО ВУЛИЦЯХ
ЖИТТЯ ЗАВМЕРЛО. ЛЮТА КАРА
ЗБЛИЖАЄТЬСЯ. О, БОЖЕ! БОЖЕ!
МОВ МОРЕ, РОЗЛИЛОСЬ ВОРОЖЕ
ВІЙСЬКО НЕЗЧИСЛЕННЕ.
ЩО КРОК,
ТО ГОСТРИЙ КРІС[2]), ЗНАРЯДДЯ СМЕРТИ.
НЕВЖЕ Ж ПРИЙДЕТЬСЯ НАМ УМЕРТИ
В НЕРОЗКАЯННЮ ?
ДЕ Ж ПРОРОК,
ЩОБИ СКАЗАВ ВОГНЕННЕ СЛОВО,
СЛОВО НАДІЇ І РОЗРАДИ,
ЩОБ РЯТУВАВ НАС ВІД ЗАГЛАДИ,
ЩОБ СОНЦЕ РОЗПАЛИВ НАНОВО
У ТЬМІ КРОМІШНІЙ? ДЕ Ж ВІН?
ОСЬ — ЧУЄТЕ? — УДАРИВ ДЗВІН
У ХРАМІ ЮРА. НІБИ МАТИ,
ЩО ДІТИ СКЛИКУЄ ДО ХАТИ,
ТАК ВІН ВЗИВАЄ,
ЛЮДИ ЙДУТЬ,
І МОВ ТІ ПЕРШІ ХРИСТИЯНИ,
ГОНЕНІ НЕРОНОМ ПОГАНИМ,
ЗА СЛУШНУ СПРАВУ СМЕРТИ ЖДУТЬ.
О, МИЛИЙ БОЖЕ УКРАЇНИ!
ЗА КРОВ, ЗА СЛЬОЗИ, ЗА РУЇНИ,
ЗА ВСЕ, ЩО ТЕРПИМО В ЦЕЙ ЧАС —
ПОМИЛУЙ НАС.
ТАЖ МИ ЧУЖОГО НЕ БАЖАЛИ,
ЛИШ, ЩО НАМ ПРЕДКИ ПЕРЕДАЛИ,
ХОТІЛИ ГІДНО ДОНЕСТИ
АЖ ДО МЕТИ.
МИ З КРИВДИ ЛЮДСЬКОЇ НЕ ЖИЛИ,
ЛИШ ВІД КОЛИСКИ ДО МОГИЛИ
ТРУДИЛИСЯ, ЯК ТИ ВЕЛІВ —
ЗА ЩО Ж ТВІЙ ГНІВ ?
ХІБА Ж ЦЕ ГРІХ СВІЙ КРАЙ ЛЮБИТИ,
У РІДНІЙ МОВІ ГОВОРИТИ,
І ЩО СВЯТЕ, НЕ ДАТЬ НА СМІХ, —
ХІБА Ж ЦЕ ГРІХ ?
ЩО ЖИЛО — ДО ЗЕМЛІ ПРИПАЛО,
І В БОЖІМ ХРАМІ ТИХО СТАЛО,
ЯК У МОГИЛІ.
АЖ СПРОКВОЛА
З ПЛИТ КАМ'ЯНИХ БІЛЯ ПРЕСТОЛА

ПОСТАТЬ ПІДНЯЛАСЯ ВЕЛИКА
НАД УСІХ ЛЮДЕЙ.
„НАРОДЕ МІЙ!
МОЇ ВИ БРАТТЯ, СЕСТРИ, ДІТИ,
МОЯ ЛЮБОВЕ, МІЙ ТИ СВІТЕ!
ЧИ СПОДІВАВСЯ Я, ЩО БУДУ
В ТАКУ ПОРУ ДО МОГО ЛЮДУ
ГОСПОДНЄ СЛОВО ГЛАГОЛАТИ?
ГОСПОДНЄ СЛОВО І — ГАРМАТИ!
ГОСПОДНЄ СЛОВО І — ШРАПНЕЛІ.
В РУЇНАХ СЕЛА І ОСЕЛІ!
СВЯТІ СПЛЮНДРОВАНО ПРИЮТИ,
УЩЕРТЬ НАЛИТО НАМ ОТРУТИ,
А ВОРОГ НАПРАСНИЙ І ЗЛИЙ
СТАВ НАД КАРКОМ І КАЖЕ:
„ПИЙ!
ПИЙ, ЩОБ МІГ ЛЕГШЕ ПОЗАБУТИ
СВІЙ БЕЗТАЛАННИЙ РІДНИЙ КРАЙ,
І РІДНУ МОВУ, І ЗВИЧАЙ,
І ВІРУ ПРЕДКІВ! ПИЙ ОТРУТУ
І ПОКЛАНЯЙСЬ, ЯК БОГУ — КНУТУ
І ДЯКУЙ ТЕМНОТІ,
ЩО СОНЦЕ ПРАВДИ ПОГАСИЛА."
О, БРАТТЯ, ЛІПША НАМ МОГИЛА,
АНІЖ СПОДІВАННЯ ТАКІ!
І ЛІПШЕ В СЛАВІ УМЕРТИ,
НІЖ СЛАВУ ПРАДІДНУ ЗАТЕРТИ
КЛЕЙМОМ НІКЧЕМНОСТИ.
ПРИМІР
Я ВАМ ДАВАВ І ДАМ, — ЯК ТРЕБА
З ЗЕМЛІ ЗДІЙМАТИСЯ ДО НЕБА,
Я — ВЧИТЕЛЬ ВАШ.
НАРОДЕ, ВІР,
ВІР МОМУ СЛОВУ! З МЕНЕ НИНІ,
ТУТ СЕРЕД БОЖОЇ СВЯТИНІ,
СЛОВА, МОВ ГРОМИ ЯСНІ, Б'ЮТЬ
В ТАБОР ВОРОЖИЙ. РОЗІБ'ЮТЬ
ЗАСТУПНИКИ СВЯТОЇ ВОЛІ
НАСИЛИ ПОЛЧИЩА І В ПОЛІ,
НЕМОВ СОЛОМУ, РОЗНЕСУТЬ.
ЦЕ Я КАЖУ ВАМ. Я ЦЕ ЗНАЮ
ЗНАННЯМ ГОСПОДНІМ.
І КОЛИСЬ
ЗА МОРЕ СЛІЗ, ЩО РОЗЛИЛИСЬ,
ЗА КОЖНИЙ ЗОЙК І ПЛАЧ ДИТИНИ,
ЗА ВСЕ, ЩО НИНІ В'ЯНЕ Й ГИНЕ —
ВОНИ СТОКРАТНО ЗАПЛАТЯТЬ.
ВСУЄ[3] ВБИВАЮТЬ І ПАЛЯТЬ.
НАД ПОПЕЛИЩА І МОГИЛИ
ЗДІЙМЕТЬСЯ ЯСНИЙ, СНІЖНОКРИЛИЙ
ДУХ ПРАВДИ Й ВОЛІ. ОЖИВЕ
І ЗАЦВІТЕ Й ЗАЗЕЛЕНИТЬСЯ,
ЩО НИНІ КРОВ'Ю ЧЕРВОНИТЬСЯ.
ШИРОКО В СВІТІ ЗАСЛИВЕ
НАША ЗРУЙНОВАНА КРАЇНА,
ВОСКРЕСНЕ, ВСТАНЕ УКРАЇНА!
ТІЛЬКИ НЕ ТРАТЬТЕ, БРАТТЯ, ВІРИ,
ТІЛЬКИ НЕ БУДЬТЕ МАЛОВІРИ.
ТІЛЬКИ НЕ БУДЬТЕ, ЯК БУР'ЯН,
ХТО СКОСИТЬ — ТОЙ ЙОМУ І ПАН.
А СТІЙТЕ ТВЕРДО, ЯК СКАЛА,
ХАЙ РОЗІБ'ЄТЬСЯ ОБ ВАС ХУЛА,
І ВРАЖА ЛЮТЬ, НІКЧЕМНА ЛЕСТЬ.
ЦЕ НАШ ЗАКОН — ЦЕ НАША МЕСТЬ.
РОЗБИЙТЕ З ТРУТОЮ ПУГАР.
ВІДСУНЬТЕ ПРІЧ ДАНАЇВ ДАР,
ЇХ СЛОВО ПІДСТУПНЕ, ВАРВАРСЬКЕ,
ЖЕНІТЬ ВІД ВУХА.
ЩО ЦІСАРСЬКЕ —
ВІДДАЙТЕ ЦІСАРЮ, А БОЖЕ
БОГУ ПРАВДИВОМУ. ВІН МОЖЕ
НАС ПРОБУВАТИ, ЯК В ГОРНИЛІ
ЗАЛІЗО, МОЖЕ НАС ПО ХВИЛІ
ВЕСТИ, ЯК ВІВ ПЕТРА СПАСИТЕЛЬ,
ВІН НАШ СУДДЯ І ОБНОВИТЕЛЬ,
ВІН НАС НЕ ХОЧЕ ПОКОРИТИ.
БО МУСИТЬ, МУСИТЬ ПОБІДИТИ
ДОБРО І ПРАВДА НА ЗЕМЛІ!
ПРОПАДУТЬ, ЩЕЗНУТЬ ЛЮДИ ЗЛІ,
ЯК ДИМ ВІД ВІТРУ ПРОПАДАЄ,
ЯК ВІД ВОГНЯ ВІСК ТАЄ — СТАЮТЬ!
ЛИШ ДУХОМ НЕ ПАДІТЬ, НЕ МЛІЙТЕ,
ЯК ДУБИ В БУРЮ КРІПКО СТІЙТЕ,
І НЕ ХИЛЯЙТЕСЯ ЛОЗОЮ.
БЛАГОСЛОВЕН, ХТО ВПАДЕ В БОЮ
ЗА ВІТЧИНУ, ЗА СПРАВУ ЛЮДУ, —
ЙОГО НАВІКИ НЕ ЗАБУДУТЬ.
ЙОГО ВОСХВАЛЕНЕ ІМ'Я
ГОРІТИМЕ, ЯК ПОЛУМ'Я
СЕРЕД КРОМІШНЬОЇ ТЕМРЯВИ.
КРІЗЬ ЖЕРТВУ І ЛЮБОВ — ДО СЛАВИ!
НЕМА Ж ЛЮБОВИ, КАЖУ ВАМ,
НАД ЦЮ, КОЛИ ЖИТТЯ ВІДДАМ
ЗА ДРУГІВ МОЇХ!"

. . . . . .

НЕМОВ ЯКАСЬ НАДЛЮДСЬКА СИЛА
ВІД ГРОБУ ЧЕЛЮСТЬ ВІДВАЛИЛА
І СТРУЮ ВІЧНОГО — НОВОГО
ЖИТТЯ БУЙНОГО, МОЛОДОГО
В ЗАДУХУ ГРОБОВУ ВПУСТИЛА.
„БУДЕМО, БАТЬКУ НАШ, БУДЕМО,
ПОКИ ЖИВІ ТРИВАТИМЕМО,
ДЕРЖАТИСЯ ВЕЛИКИХ СНІВ
НАШИХ ЗАМУЧЕНИХ БАТЬКІВ,
ПОСВЯТИМО ВСІ НАШІ СИЛИ
АЖ ДО СКОНАННЯ, ДО МОГИЛИ,
ДО ОСТАТОЧНИХ ПЕРЕМОГ...
ТАК ХАЙ БУДЕ НАМ СВІДКОМ БОГ!"

(Відень 1915)

---

[1] — 1914 р., як москалі зайняли Львів, Митрополит Андрій граф Шептицький виголосив пропам'ятну проповідь

[2] — Кріс з наложеним багнетом.

[3] — Всує — надаремно.

В. Кубійович

Проф. д-р Іван Мірчук

В червні цього року Український Вільний Університет готувався, а разом з ним і вся українська громадськість, вшанувати 70-ліття заслуженого діяча української науки проф. І. Мірчука. Його несподівана смерть (помер 2. травня 1961 року в Мюнхені) дозволяє нам лише вшанувати Його пам'ять.

Кілька інформацій про життя проф. Мірчука. Народився 18. 6. 1891 року в м. Стрию в Галичині. Університетські студії (математика, фізика, філософія) закінчив докторатом з філософії у Віденському Університеті (1914). В 1914—19 роках був старшиною австрійської й української армій. З 1919 р. залишився на еміґрації у Відні, Празі, Берліні й Мюнхені. Належав до першого складу доцентів і професорів Українського Вільного Університету: з 1921 року як його доцент, з 1926 року надзвичайний професор, з 1930 звичайний професор. З 1926 року був членом, а з 1930 року директор Українського Наукового Інституту в Берліні. Тоді ж переїхав на постійне перебування до столиці Німеччини, але не перервав зв'язків із Прагою та їздив до неї на виклади. Останні 15 років діяльности проф. Мірчука пов'язані з Мюнхеном і з Українським Вільним Університетом, ректором чи проректором якого був повних 14 літ.

Багатогранною була діяльність проф. Мірчука як науковця, організатора української науки і її представника перед неукраїнським, зокрема німецьким, світом.

У своїх працях з ділянки філософії проф. Мірчук бажав висвітлити український світогляд й українську духовість, в якій знаходив синтезу Сходу і Заходу. Звідти його студії над окремішністю української духовости від російської та шукання впливів західньої, зокрема німецької, філософії на Україні. З цією проблематикою пов'язані праці над історією української культури, зокрема в редаґованому й виданому ним посібнику „Handbuch der Ukraine" (Берлін, 1941), та в його синтетичному творі „Geschichte der ukrainischen Kultur" (Мюнхен, 1957).

Але чисто кабінетна наукова діяльність не задовольняла проф. Мірчука. Свою енергію він звертав насамперед на створення наукових установ, які давали б працю українським ученим і поширювали б духові зв'язки українства з німецьким світом. Тому майже все творче життя проф. Мірчука зв'язане з двома науковими установами — Українським Науковим Інститутом у Берліні й Українським Вільним Університетом у Мюнхені. І без ніякого перебільшення можна сказати, що обидві ці установи не проіснували б так довго, якщо б проф. Мірчук не присвятив їм так багато праці, і то в найнесприятливіших умовах, якби не давав своєю послідовністю, а навіть впертістю іншим прикладу до праці.

Проф. Мірчукові завдячуємо, що Український Науковий Інститут у Берліні розрісся на науково-інформативну установу (бібліотека й читальня, постійні курси українознавства, доповіді для фахівців і широкої публіки, публікації німецькою мовою, виставки і різні інші науково-культурні імпрези) та став поважною українською культурною амбасадою в столиці Німеччини. Тут згадаймо також його попередника на пості директора Інституту, проф. Дмитра Дорошенка, та інших професорів Інституту — Зенона Кузелю, Бориса Крупницького, Романа Димінського, що їх втягнув проф. Мірчук до творчої гармонійної праці. Всі вони відійшли вже від нас на другий світ...

Коли воєнні, а радше повоєнні події не дозволили на відновлення діяльности Українського Наукового Інституту в Берліні, проф. Мірчук посвятився праці в Українському Вільному Університеті. Разом із проф. Вадимом Щербаківським та іншими Він спричинився до відновлення його діяльности в Мюнхені, пості і створив з нього, між іншим, як давніше дбав про його права в новій німецькій дійсності в Берліні, осередок німецько-української культурної співпраці. Лише — повторюємо — проф. Мірчукові завдячуємо, що ще нині існує єдиний у світі наш вільний університет.

Завдяки своїй науковій творчості й організації згаданих вище установ, праці в численних німецьких наукових і культурних установах (проф. Мірчук був м. ін. членом-кореспондентом Баварської Академії Наук), своїм особистим зв'язкам і вмілим виступам, проф. Мірчук був представником українства в Німеччині, посередником між українським і німецьким світом, людиною, яка вміла з'єднати для української справи чимало німців та інших чужинців. Проф. Мірчук був першою особою серед українців у Німеччині і безперечно найавторитетнішою. Наша втрата після того, як залишив нас Покійний, є тим більша, що ніхто Його не зможе заступити! Може найкращим вінком на Його могилу буде, коли українська спільнота у вільному світі забезпечить існування Українського Вільного Університету, себто установи, яка стільки завдячує Покійному.

Мистці-малярі Віктор Цимбал і Сергій Литвиненко на спільній виставці в Нью-Йорку 1961 р. Обидва юнаки-портупеї Кам'янець-Подільської Школи Армії УНР зустрілись по 30-ох роках

З ОБРАЗОТВОРЧОЇ ВИСТАВКИ ВІКТОРА ЦИМБАЛА Й СЕРГІЯ ЛИТВИНЕНКА

В „Овиді" за квітень 1961 р. інформували ми наших Читачів про відвідини образотворчої виставки наших двох визначних мистців-малярів — Віктора Цимбала (колишнього співробітника нашого журналу, м. ін. автора графічного оформлення „Овиду" в початках його появи в Аргентині — від недавна мистець живе в ЗДА) й Сергія Литвиненка (довголітнього й заслуженого голови Українського Літературно-Мистецького Клюбу в Нью-Йорку). Тепер подаємо світлину обидвох мистців та по одній репродукції їх мистецьких творів, що були на виставці. Вітаємо наших мистців з виставкою і бажаємо надалі творчих успіхів.

мд

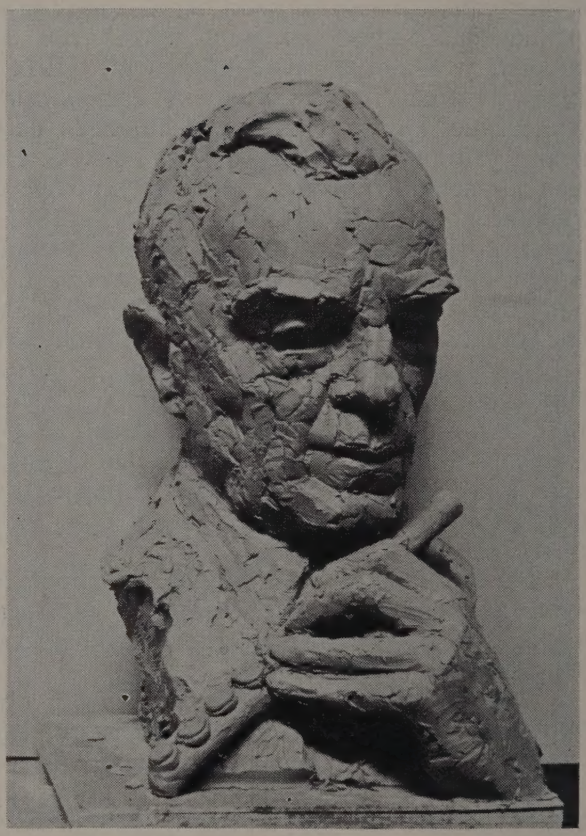

Сергій Литвиненко (1959) **Флейтист** (В. Бабяк)

Віктор Цимбал **Святий Юрій**

Л. Р. Лепкий

Пояснення до віршів Богдана Лепкого „У храмі св. Юра" і „Журавлі"

Читаємо на 39. стороні, у І-ім томі Богдана Лепкого „Писань" (Вірші), виданих Українською Накладнею у 1922 р. у Ляйпціґу, Німеччина, таке:

„У храмі св. Юра" написав я на святочний поранок, яким віденська громада вшанувала свого Митрополита з приводу Його вивезення зо Львова російською владою".

Вірш написаний у Відні в 1915 році.

Єпископ Лакота, що трагічно зійшов із світу на засланні, в совєтськім концентраку, розказував, що він, бувши у Відні 1915 року, при зустрічі з Батьком, переповідав йому різні вістки з окупованої тоді москалями Галичини, а між іншим і про цю проповідь Митрополита, що зробила потрясаюче враження. Це було у т. зв. Волоській Церкві у Львові. Та наголовок вірша „В храмі св. Юра", мабуть, змінений для більшого піднесення поваги храму,це бо Митрополича Катедра.

Здебільшого на концертах, з нагоди листопадових роковин та інших національних святкувань, співають Богдана Лепкого „Журавлі", але опісля у звідомленнях з тих концертів не подають звітодавці, хто є автором пісні та музики! Та ще одні подають: „Видиш, брате мій", інші „Чуєш, брате мій" і рідко заподаний теж вірний заголовок: „ЖУРАВЛІ".

Не знати, чи це діється тому, що автори цих звідомлень не поінформовані про те, чи може з недбальства.

У І-ім томі (Вірші) Богдана Лепкого „Писань", на 387 стороні у поясненнях до деяких віршів, які подає сам Б. Лепкий, читаємо:

„Я вертав з театру, з драми Виспянського „Noc listopadowa", під ногами шелестіло пожовкле листя, а над головою лунали крики відлітаючих журавлів. Вірш склався, немов сам із себе, без мойого відома й праці.

До його підібрав музику мій брат, Лев (Льоньо) Лепкий, Січовий Стрілець, і ця композиція стала улюбленою стрілецькою піснею".

„Журавлі" написані у Кракові у 1910 році. Мелодія дороблена перед першою світовою війною. Пісню спопуляризували Січові Стрільці в карпатських боях. Вона швидко поширилась і за Збручем. До Києва привіз її д-р Степан Федак, адвокат зо Львова, що був вивезений, як воєнний закладник, москалями. Вона стала відома не тільки серед київського громадянства, але дійшла і до найдальших закутків. Між іншим співали під весну 1915 р. кубанські козаки, які попали в полон у Карпатах, так що спершу називали цю пісню „Кубанською".

Богдан Лепкий

Полонені українці, що перебували в німецькім таборі у Вецлярі, зорганізованім „Союзом Визволення України", казали, що навіть на далекому Зеленому Клині пісню „Журавлі" дуже любили.

Гармонізували її різні музики, крім стрілецького композитора Гайворонського, — Стеценко, Кошиць, Леонтович, Ярославенко тощо.

Текст „Журавлів" так, як був надрукований у І-ім томі „Віршів", в ПИСАННЯХ Богдана Лепкого, виданих у 1922 році, у Ляйпціґу Українською Накладнею:

ЖУРАВЛІ

Видиш, брате мій,
Товаришу мій,
Відлітають сірим шнурком
Журавлі в вирій.
Чути: кру! кру! кру!
В чужині умру,
Заки море перелечу
Крилонька зітру.
Мерехтить в очах
Безконечний шлях,
Гине, гине в сірих хмарах
Слід по журавлях.

(Краків 1910 р.)

Подаю це до відома, щоб вияснити походження пісні „Журавлі", автора її і автора мелодії, надіючись, що на майбутнє наші звітодавці з концертових імпрез будуть як слід з тою справою обізнані.

„Журавлі" є переложені на жидівську, японську, німецьку і польську мови.

У совєтських українських збірниках пісень (народних) „Журавлі" подані як народна пісня!

Леонід Полтава

НА ПАМ'ЯТНИК ШЕВЧЕНКА У КАНЕВІ

Так легко танули сніжини,
Діткнувшися його чола,
Що по схололій Україні
Аж вістка радісна пройшла,
І взнали люди: Ти воскрес!
В передчутті нової дати
Чекаєш знаку із небес,
Щоб на землі той знак подати!

Не додивились яничари
І зайди з тульської землі,
Які страшні вирують хмари
На непорушному чолі! —
І в ніч будови і розвалу
Ти, в гордім сяєві пожеж,
Живий, зійшовши з п'єдесталу, —
Народ на Київ поведеш!

Віра Ворскло

ПРИШЛІТЬ ЛИСТА

Пришліть листа з казкової країни,
З найкращої країни на землі,
Де по морях у небі журавлиних
Пливуть у даль хмарини-кораблі.

Де сонць цвіте нараз не сто, не двісті,
Мільйон цвіте у росах-намистах,
І розмовляти вміє навіть листя,
Так ніжно, мов закоханих уста.

І де стежина — золотава стрічка
Із кіс красуні випала між трав,
Де солов'єм щебече синя нічка,
І ронить зорі вишитий рукав.

Пришліть листа звідтіль, де пахне м'ята,
І журавель з відерцем розмовля,
І де синів чека старенька мати,
І виглядає їх щодня здаля.

І де тече старий Дніпро-Славута,
І сяє Київ у вінку дзвініць,
І де цвіте наш волошковий смуток
У золотому усміху пшениць.

І де співають без підказки музи,
Де навіть камінь щастям зацвіта,
І де живуть кохані, рідні, друзі
І не така болюча самота.

Хоч не прилине лист крізь сніговії,
Не принесе в словах-сльозах блакить,
Я збережу в своїй душі надію,
Її в житті ніщо не зможе вбить.

Ганна Черінь

МІЙ САД

СТЕПАНОВІ

„Посадити плодове дерево значить зробити добре діло".
(Китайська мудрість)

Саджу дерева молоденькі...
В життя новий вростає зміст:
З дбайливістю й любов'ю неньки
Плекати їхній кволий ріст.

То поливать їх, то живити,
То боронити від комах,
То вміло випрямляти віти,
Щоб не спліталися в корчах...

Саджу на щастя, на окрасу...
Та поки вродить перший плід,
Я знаю, що до того часу
Кудись піду — в далекий світ.

Я втілю щастя мого дому
У плідну будучність дерев,
І вже хтось інший, невідомий
Нехай плоди мої збере.

Так все в житті: свій щедрий спадок
Хтось нам дає, а ми — комусь...
Можливо, літ через десяток
Сюди я знову повернусь...

І обійду навколо дому,
І роздивлюсь з усіх сторін.
Яке все миле і знайоме!
І разом з тим — вже стільки змін:

Немає лавки біля ґанку,
А на даху — зелений мох...
Проте, стоїть ще та альтанка,
Де ми сидіть любили вдвох...

Шумують шовколисті шати,
З малих кущів — такі сади!
Спинюсь. В мою колишню хату
Зайду напитися води.

Погляну ще на те подвір'я,
Де наше щастя розцвіло...
Господар, може, недовір'ям
Охолодить моє тепло...

Проте, струнка розкішна слива,
Впізнавши здалеку мене,
Промовить вдячно: „Я щаслива!"
І жменю стиглих слив сипне.

Марія Цуканова

Сторінка одного життя

Дорога Одарко!

Не можеш собі уявити мою радість, коли одержала твого листа. Скільки часу! Здається, віки минули від тоді, як... Пригадуєш? Скільки надій, скільки віри в майбутнє мали ми в той час... Доля кинула нас у різні краї, ти опинилася в Північній Америці, я — в Аргентині. Як вічні мандрівники без долі і батьківщини, ми мусіли призвичаюватися до нового життя, до чужих звичаїв, до місцевостей незнаних. Пишеш, що випадково дізналася про смерть мого Миколи і відразу сіла писати листа. Дякую, дорогенька. І пробач мені мою мовчанку. П'ять років тому одержала твого першого листа і відразу відповіла на нього, але не отримала відповіді .Тепер розумію — ти змінила адресу. Потім тебе полонив вир нового життя, яке не було легке: боротьба за існування, всілякі турботи, праця. Все це розумію, бо все те відбулося і в моєму житті. Кожна з нас мала свою родину, свої обов'язки, за якими не лишалося часу для чого іншого.

Але тепер уже інакше.

Радію дуже, що твоє життя ввійшло вже у фазу спокійну — твій чоловік, який, як бачу з твого листа, є людина добра й серйозна, вже має сталу роботу, має власну хату і, о розкіш!, — авто. Пишеш, що купили вживане, але яке це має значення! Факт, що можете їздити, де схочете. Уявляю собі, яка радість для твоїх дітей робити недільні прогулянки десь за місто. Чи правда, що Бобі має шість років? Зовсім парубок! І Леся п'ять. Майже стільки, як і моя Тіяна. Чекаю, що надішлеш мені фото своєї родини, щоб я могла побачити твоїх нащадків.

Тепер моя черга говорити про себе.

Питаєш, як я живу, що роблю і таке інше.

Не є так легко відповісти. Усе моє життя було і є збігом усяких пригод, трагедій і несподіванок. Як тобі відомо, під час війни я загубила батьків, але ти все те знаєш, тому не буду повторювати. На щастя, доля, під час наших мандрувань і поневірянь по лагерях, надіслала мені Миколу, який узяв мене під свою опіку, був вірним другом і захисником. На передодні нашого від'їзду до Аргентини ми одружилися. Ти вже тоді виїхала, але в своєму листі я тобі писала про це.

Початок нашого нового життя в Буенос-Айресі не був такий уже злий. Микола працював у фабриці приймачів як радіотехнік. Ми винаймили маленьке мешкання з однієї кімнати та кухні і жили повні надій на майбутнє, бо Микола, крім роботи, ще поступив на вечірні курси радія і сподівався отримати диплом інженера. Микола мав оптимістичну вдачу і завжди казав, що кожний може досягти того, чого бажає, лише потрібна добра воля і певність себе.

У ці щасливі часи народилася моя Тіяна.

Але, видко, не досить мати добру волю і певність у свої сили. Є крім того ще інша воля, яка керує нами. Тіяна мала трохи більше як два роки, коли Микола почав жалітись на болі в животі. Лікар знайшов запалення апендициту і порадив зробити операцію. Я була стурбована, але Микола сміявся, кажучи, що в наші часи операція апендициту є іграшка для дітей, тисячі людей оперуються щодня і за тиждень повертаються здорові. Таким я його бачила останній раз: веселим, безтурботним, може удавано, щоб заспокоїти мене...

Пробач мені ці гіркі спогади, які я сама намагаюсь уникати... Скільки разів виникало звичайне в таких випадках питання: „Чому?" Чому Микола мусів загинути від такої незначної операції? Але хто може дати відповідь на це питання? Що знаємо ми про закон долі, яка керує нашим життям, та про мету нашого існування?

Можеш уявити собі мій одчай. Крім того, що загубила чоловіка, якого кохала, я ще лишилася цілком без засобів до життя, без потрібної підготови до зустрічі з боротьбою за існування. Ми, жінки, здебільшого легковажно ставимося до життя, вважаючи, що одруження і хатнє вогнище є мета нашого існування. Тому я щиро вітаю жінок модерних, які дбають про незалежність і потребу зустріти життя приготованими. Я не належала до них. Знала трохи мови німецьку і французьку, в дитинстві вчилася грати на піяніні, і, коли б не війна та еміґрація, можливо, була б піяністкою, бо мала не погані здібності, але навчання довелось перервати і в результаті не досягла нічого. Була собі хатньою господинею без жадного фаху, який допоміг би мені заробити на життя. До того ще погано знала мову еспанську, тобто тієї країни, де жила. З такими даними розпочалося моє шукання будь-якої праці. Ти не можеш собі уявити, чого я тільки не робила за ці два роки самотнього життя. Працювала у ткацькій фабриці, але мої легені, після запа-

лення, яке я мала в лагері, лишилися слабкими, я захворіла і змушена була кинути цю працю. Один час грала на піяніні до танків в одній балетній студії, яку заснувала також еміґрантка українка, але студіо закрито. Працювала також в фабриці, де виробляли частини до радія і куди мене влаштував один знайомий Миколи. Там працювало багато жінок, бо досвід довів, що жінки працюють охайніше і солідніше від чоловіків (яка іронія!), а платню, за арґентинським законом, одержують меншу. Але шеф почав залицятися до мене. Був це гладкий чоловік середніх років, мав жінку і троє дітей. У мене викликав непереможну огиду..., але вся моя дипломатія, тобто зовнішня пошана, з якою підлеглий мусить звертатися до свого начальника, та мій наївний вигляд, ніби я ніяк не розумію, що він від мене хоче, не привели ні до чого. Мій шеф врешті розсердився і вигнав мене.

Одна моя знайома, яка працювала в комерційній установі секретаркою, обіцяла влаштувати мене там на працю в бюрі, але для того я ще мала поступити на курси стенографії та навчитися писати на машинці. Я ж не мала часу, бо після праці бігла до хати, де мене чекала моя Тіяна, мусіла купувати продукти та готувати їжу. До того всього почувала себе надто втомленою. Моє здоров'я ніколи не було міцне, а тяжка праця виснажувала його докраю і я поверталася до хати зовсім без сил.

Скільки разів я мріяла про смерть, але завжди, зустрічаючи погляд блакитних очей моєї Тіяни, які дивились на мене серйозно і, як мені здавалося, з докором, відчувала нові сили до боротьби.

Такі були мої обставини, коли одного разу я відкрила часопис, шукаючи оголошення про працю. Але нічого відповідного не знайшла. Переважно потребували хатніх робітниць. Досі я змагалася і працювала тяжко, але була вільна. До того, хто б погодився узяти до праці жінку з дитиною... Проте, майнула спокуслива думка: Чому ні? Яка б радість була мати завжди біля себе Тіяну, не кидаючи її саму на цілий день у хаті, годуючи своєчасно, доглядати... До того ж усього не всі заможні люди є злі і егоїсти. І я почала мріяти про якесь стареньке, доброзичливе подружжя, яке б поставилося до нас з Тіяною як до рідних... Можеш собі уявити, як можна часом мріяти, бажаючи втекти від безнадійної дійсности. Мрія є велика втіха на шляху нашого існування. Отже, мріючи, я переглянула всі оголошення, аж поки не зустріла таке оголошення:

„Потрібна ґувернантка до хлопчика".

Це було щось ліпше, і я відважилася спробувати щастя.

Другого дня, лишивши Тіяну в хаті, я пішла за адресою, яка була зазначена на часописі. Як завжди, їхала спочатку потягом (ми жили на провінції, далеко від центру Буенос Айресу), потім сіла в омнібус і, нарешті, вставши на потрібній зупинці, завернула на вулицю, яку показувало оголошення. Не дивлячись на те, що знаходилася в самому місті, була це вуличка затишна, з будинками на два поверхи, з високими деревами, які тяглися вздовж тротуарів, даючи захист від сонця. Моя мрія про стареньке подружжя повернулася з новою силою, хоча самий факт, що потребували ґувернантки до хлопчика, заперечував це, бо моє симпатичне, стареньке подружжя навряд чи могло мати малого хлопчика.

Признаюся, що серце мені стукало скорі ше, ніж звичайно, коли я натиснула на ґудзик дзвоника. Був це, як і всі на цій вулиці, двоповерховий будинок, у якому „патіо" було вимощене білими чисто вимитими плитами та прикрашене квітами. Залози на вікнах були спущені, за арґентинським звичаєм, до якого я не могла ніяк призвичаїтися; мені завжди здавалося, що в хаті із спущеними залозами люди або сплять, або не живуть. Але, не дивлячись на це враження, двері відчинилися досить швидко і в них з'явилася постать жінки дуже гладкої, зачесаної просто, з фартушком поверх убрання, об який вона витирала свої руки, пухкі і почервонілі, видко, від холодної води. З округлого обличчя на мене дивилися з цікавістю і допитливо темнокарі очі, без цієї зневажливої байдужости, яку мені часто доводилося зустрічати під час шукання праці, а скоріше доброзичливо.

— Я прийшла по об'яві в часописі, де написано, що потрібна ґувернантка до хлопчика... — почала я не дуже впевнено.

— А-а, так... Заходьте, заходьте, сеньйорита — відповіла жінка досить привітно і посунулася, даючи мені дорогу. Я ввійшла до вестибюля, а звідти до їдальні з великим столом, навколо якого стояли стільці і шафа до посуду. Жінка піднесла залози на вікнах і, повернувшись до мене, сказала:

— Сідайте, сеньйорита чи...

— Сеньйора, — відповіла я.

— Одружена?

— Удова.

— Давно овдовіли?

— Два роки.

Жінка спитала, від чого помер мій чоловік, і, коли я відповіла, співчутливо зідхнула і розповіла, що вона також удова, вже п'ятнадцять років, як помер її чоловік, але вона

досі не може його забути. В цій хаті вона працює за господиню дванадцять років.

— Вже самі знаєте, працювати в чужій хаті це не те, що в своїй — казала жінка, — хоча не можу жалітися, бо почуваю себе вільною і можу робити, що хочу. Патрон також удівець із сином, а коли в хаті немає жінок, то ми почуваємо себе вільними. Бо чоловіки не розуміються на хатній роботі, навіть не можуть сказати, скільки та які в них сорочки.

Жінка, видко, належала до тих, що люблять поговорити, але мене кортіло дізнатися про працю, а також, чи могла б Тіяна жити разом зо мною, тому, скориставшися хвилиною перерви, я сказала:

— Я маю доньку, дівчинку п'яти років. Не знаєте, чи патрон дозволить їй жити разом зо мною?

Жінка замислилася на деякий час, уважно оглядаючи мене.

— Виходить маєте донечку, — сказала вона, — А чи дівчинка є спокійна? Не з тих, що кричать та плачуть?

— Дуже спокійна — відповіла я.

— Ну, що ж — замислено сказала жінка, і з поважним виглядом, як справжня господиня, продовжувала:

— Мушу сказати, що я тут є справжня господиня... Бо вже самі знаєте, які то є мужчини і мій патрон особливо. Я почала тут працювати саме, коли господар одружився. Також при мені народився син, який саме тепер потребує, щоб йому допомогти трохи в навчанні. Хлопчик має тепер десять років. Але не хоче вчитися. І оце патрон вирішив шукати якусь освічену жінку, щоб допомогла в цьому. Але, кажучи відверто, для мене того не досить. Хата велика і я мушу дбати про все: і готувати їжу, і чистити, і слідкувати за одягом, хоча не перу білизни, для цього приходить жінка, також не чищу підлоги, є такий чоловік, що приходить це робити. Але, як бачите, я жінка тяжка і мені важко впоратися з усією роботою. Тому я хочу знайти жінку, яка б не лише вчила хлопчика, але також допомогла і мені трохи в хатній роботі, власне прибирати хату, бо на кухні я не потребую помічниць, то вже моя справа. Тут приходило вже декілька сеньйорит із нафарбованими нігтями, які гадали, що тут їх обслуговуватимуть. Я таких не хочу. Навпаки, ви, мені здається, не з тих. Тому, якщо ви погодитесь на мої вимоги, зробимо угоду: я поговорю з патроном і він погодиться, щоб ваша дівчинка жила з вами.

Отже, справа виглядала так, що я мусіла не лише виконувати ролю виховниці, але також мала працювати як покоївка або прибиральниця. Але жінка не здавалася мені несимпатичною; до того думка, що Тіяна перебуватиме зо мною, дуже мене спокушала і я погодилася.

Жінка запропонувала мені оглянути хату. Почали ми з нижнього поверху, де крім їдальні ще знаходилася кухня, ванна та дві кімнати для служби;в одній жила господиня, друга мала належати мені. Обидві кімнати були ясні і мебльовані, з ліжками, шафою, столом та стільцями.

Потім жінка повела мене сходами нагору, де ми спочатку оглянули залю, прибрану із смаком, з портієрами на вікнах, м'якими фотелями, канапою, з низеньким столом. На деталі я не звертала уваги, бо залози на вікнах були спущені, лише зауважила, що із залі виходило кількоро дверей до покоїв і одні на балькон. Далі жінка повела мене в двері наліво, пояснивши, що це кабінет патрона. Кімната була досить скромна, з полицею з книжками, писемним столом і ліжком-канапою. Я поглянула на книжки. Усі були з хемії.

— Патрон є хемік? — спитала я.

—Є інженер — відповіла жінка. — Працює в фабриці.

Після цього ми перейшли до дитячої кімнати, яка була трохи менша, ніж кабінет, і також мала ліжко, полицю з книжками, стіл і два стільці. На стінах були розвішані дешевенькі репродукції картин, усі релігійного змісту, які, мабуть, повісила господиня. Із цієї кімнати виходили двері в суміжну і жінка відчинила мені їх. Це була кімнатка із ліжком і цілим складом дитячих іграшок.

— Тут, коли Еді був маленький, спала няня, — пояснила жінка — тепер я тут ховаю усі іграшки й речі хлопчика.

Скінчивши огляд, ми повернули до залі, де жінка мені сказала:

— Ну, добре. Це все. Не є так тяжко прибирати ці кімнати, маємо пилесос, який усе чистить швидко; щоправда, часом треба замести всілякі папери і покласти речі на їхнє місце. Зранку до півдня хлопчик знаходиться у школі; за цей час ви зможете все прибрати і потім, коли він повернеться, узятися за навчання.Внизу, їдальню, ванну та патіо можу я прибирати. Мені лише тяжко підніматися сходами.

Лишалися ще одні двері, у які ми не заглядали, і я спинилася біля них, чекаючи, що моя провідниця відчинить їх, але вона не зробила цього.

— Замкнені, — сказала вона. — Раніш була спочивальня господарів, але тепер патрон спить у своєму кабінеті.

Мабуть, є удівець невтішний, співчутливо

подумала я, і трохи згодом, коли ми, оглянувши ще ванну нагорі, спустилися сходами вниз, я спитала:

— Давно померла сеньйора?

— Ні, не дуже, як кажуть, в одній катастрофі літака.

Мені здавалося, що жінка хотіла додати щось, але раніш вона запропонувала мені випити чашку кави, і коли ми увійшли до кухні, жінка, готуючи каву, пояснила:

— Ми дізналися про смерть сеньйори з часопису. Вона тут не жила. Вісім років як покинула патрона.

І пізніше, коли ми сіли за стіл пити каву, жінка розповіла мені історію цієї родини.

— Вже самі знаєте, — казала вона — коли жінка є молода і до того гарна, а сеньйора була дуже гарна, то їй хочеться мати гарне вбрання, розважатися, їздити на балі. А патронові все це не подобалося. Треба сказати, що патрон має вдачу сумрачну, навіть може бути дуже суворий, коли щось не йде так, як він того хоче. До того був ревнивий. Звичайно, чоловікам не дуже до вподоби, коли жінка, замість того, щоб доглядати дитину й хату, воліє робити прогулянки із своїми кавалерами. Таке було їхнє життя... Звичайно, одна жінка народжується, щоб бути матір'ю та дружиною, а друга навпаки... Але на мою думку, такі жінки не повинні мати дітей. Коли сеньйора втекла, Еді мав два рочки. Звичайно, мені було тяжко впоратися з усім — варити обід, прибирати в хаті і доглядати дитину. Патрон винаймив няню. Але вже самі знаєте, які то є молоді няні — іде з дитиною на прогулянку, а сама має побачення з хлопцем і забуває про дитину. Одного разу Еді налякав собака і він декілька днів не міг говорити; другого разу його трохи не переїхало авто. До того патрон не вміє обходитися з малим. Звичайно, має вдачу дуже сувору. Майже ніколи не розмовляє, а якщо заговорить, — це тоді, коли хлопець приносить погані оцінки із школи, — то кричить і б'є його. Але це мало допомагає, бо хлопеець має вдачу дуже подібну до батькової — упертий і не хоче вчитися. Отакі то справи. Ви маєте змусити хлопця вчитися. Не легко це, але... побачимо.

Пишу все це тобі детально, Одарко, щоб ти могла ясніше уявити собі життя родини, де я мала працювати, і зрозуміла становище, в якому я опинилася.

Після оповідання жінки я відчула неспокій. Чи була я спроможна зробити щось, щоб змусити цього хлопця працювати? Як почати ролю виховниці, не маючи ніякого досвіду? Щоправда, я мала дитину, маленьку дівчинку, але доля змушувала мене більш змагатися з життям, ніж спостерігати і виховувати свою власну дитину. До того Тіяна мала вдачу спокійну, була дуже серйозна, навіть, мені здавалося, надто поважною на свої роки. Ніколи не жалілася і не плакала, коли я лишала її саму дома, жила в своєму світі уяви, навіть часом здавалася мені трохи дивною. Так, наприклад, коли я поверталася після роботи додому, Тіяна, замість того, щоб бігти мені назустріч, продовжувала сидіти в своєму закутку, де гралася з ляльками, і коли я питала її, що вона робить, вона з дуже поважним виглядом пояснювала мені, що Лілі, її улюблена лялька, загубилася, але Муму ведмедик знайшов її і бився із собакою, який хотів вкусити Лілі, так як це робить собака господині нашого мешкання з однією кішкою. А коли я часом починала розпитувати, щоб слідкувати ліпше за ходом її думок і фантазій, вона підводила до мене свої великі блакитні очі з таким здивованням, ніби хотіла сказати: які чудні ці дорослі люди, не розуміють таких простих речей. До того вона зовсім не була соромливою, тобто не боялася нікого, як інші діти. Завжди, коли розмовляла з кимось, чи то з дорослою особою чи дитиною, дивилася на свого співбесідника з виглядом спостерігача, ніби хотіла зробити висновок, чи вартий він її довір'я, чи ні.

Виховання має велике значення в суспільстві, але не треба забувати, що кожна дитина від народження має свою особисту вдачу, так само риси обличчя, свої бажання, свою особистість думати і сприймати речі, які її оточують.

З оповідання жінки я зрозуміла, що хлопчик, якого я мала виховувати, зростав в атмосфері анормальній, без родинного тепла, без твердої руки, яка б керувала ним. Що могла зробити в цьому випадку я, жінка без потрібного досвіду? Який був цей хлопець? Якщо не хотів учитися, то може його принаджував спорт, на який у теперішні часи спрямовано зацікавлення людини, може в зв'язку з виродженням і ослабленням нашого фізичного тіла. Але я ніколи не захоплювалася спортом, жила більше в світі духовому, ніж у фізичному. З якого боку могла б я знайти контакт із хлопчиком? Так я думала, сидячи в кухні за столом. Тим часом жінка, скінчивши пити свою каву, узялася готувати обід, не перестаючи говорити про своїх господарів, про сусідів, про те, як готувати різні страви і інші речі, які заповнюють жіноче життя. Я запропонувала допомогти їй готувати обід, але вона відмовилася, кажучи, що звикла це робити сама, і вміла справлятися швидко. Дійсно, всі її рухи були певні і швидкі, навіть гладке тіло пересувалося легко і майже граціозно по кухні.

Було приємно дивитися, як її спритні руки чистили овочі та засвічували ґаз.

Я лишилася, чекаючи на патрона, який мав прийти на обід о першій годині. Також цікавило мене побачити хлопчика.

Минуло досить часу, коли нарешті хтось відчинив знадвору двері, грюкнувши ними.

— Ось, маєте — сказала жінка — прийшов ваш майбутній учень.

Дійсно почулися кроки, які наближалися, і в дверях кухні з'явилася постать хлопчика з книжками і зошитами в руках.

Я подивилася на нього уважно. Був це хлопчик високий, худий, виглядав старше за свої десять років. Обличчя мав вузьке з тонкими рисами, з устами по-жіночому повними, але окресленими гарно. Чоло не було високе, може тому, що частину його приховувало волосся, чорне, густе і жорстке. Ввійшовши швидким кроком до кухні, він, здавалось, хотів щось розповісти жінці, але моя присутність його спинила, і його темні, майже чорні, очі спинилися на мені. Не були це очі порожні і тупі дитини недорозвиненої розумово; навпаки, були жваві, спостережливі, хоча разом із тим погляд мав у собі недовір'я і сумрачність.

— Привітай сеньйору, — сказала жінка — можливо, що сеньйора лишиться жити в нас, щоб допомогти тобі в навчанні.

Я посміхнулася до хлопця, але не знайшла відповіді на свою усмішку, навпаки, в обличчі хлопчика з'явилося щось жорстке і неприємне. Він різко повернувся і вибіг, лише чути було його швидкі кроки, що віддалялися вгору по східцях.

— Оце, як бачите, — сказала жінка — ніби дикун.

І, зідхнувши, почала оповідати про інших дітей, яких знала і які були чемні та лагідні. Говорячи, вона брала тарілки, відносячи їх до їдальні, де накривала стіл, і повертала назад. Патрон мав прийти з хвилини на хвилину і йому подобалося, щоб усе було приготоване своєчасно.

І дійсно, все було готове, коли я почула, як відчинилися двері, які також замкнулися із грюкотом, і повз кухні хтось пройшов енергійним і певним кроком.

Жінка, визирнувши в двері, повернула до мене обличчя і з таємничим виглядом прошепотіла :

— Патрон!

Потім, коли кроки віддалилися, жінка мені сказала :

— Зараз я дам патронові їсти і поговорю про вашу справу, щоб підготувати... А потім вже підете ви. Так буде краще.

І додала :

— Щодо платні : п'ятсот пезів.

— Але — почала я, бо мені здалося, що це надто багато, беручи до уваги, що Тіяна мала жити зо мною, але жінка дала мені знак мовчати і вдруге прошепотіла рішуче і впевнено :

— П'ятсот пезів і ні одного сентава менше. Заплатить... Не бійтесь.

Тим часом вона наклала їжу в тарілку та поставила передо мною і хоча я сказала, що не хочу їсти, жінка про це не хотіла нічого чути, кажучи, що я надто худа та бліда і мушу харчуватися добре. Потім вона вийшла до їдальні і довгий час там перебувала.

Я лише чула, як дзвеніли ложки та ножі, і голоси, один чоловічий, низький, другий уже знайомий мені, жіночий. Жінка говорила багато, чоловік лише подавав репліки. Мені здавалося, що минуло багато часу. Декілька разів жінка поверталася до кухні, щоб узяти щось, давала мені обличчям таємничі знаки і виходила знову.

Нарешті вона повернулася, несучи цілу купу брудних тарілок, і сказала :

— Ходімо. Чекає на вас.

Слідом за жінкою я увійшла до їдальні. Патрон стояв біля вікна спиною до нас, дивлячись на вулицю. Я лише помітила високу постать із потилицею вкритою чорним волоссям. В цей час жінка сказала :

— Це сеньйора, про яку я вам казала.

Патрон повернув спочатку голову, а потім повернувся увесь.

Передо мною була людина середніх років, з рисами обличчя жорсткими і холодними, з густим чорним волоссям, злегка вкритим сивиною на скронях. На хвилину його очі спинилися на мені, очі чорні, сумні, дуже подібні до очей сина, але ще більш непривітні. Але не зустрівши, видно, в моїй особі нічого цікавого, він перевів свій погляд десь повз мене у простір та сказав холодно й байдуже:

— Ви ґувернантка ?

— Так, — відповіла я.

— Яку освіту маєте?

— Середню.

— Де одержали диплом?

— В Європі, в Австрії.

— Ви чужинка?

— Так. Українка.

Патрон спинився, думаючи, видно, що б ще спитати, потім додав :

— Гадаєте, що зможете допомогти хлопчикові в його шкільному навчанні?

— Гадаю, що так — хоробро відповіла я, хоча не відчувала в собі ні певности, ні мужности.

— Якої платні хочете?

— П'ятсот пезів — сказала я і, глибоко зідхнувши, додала: — Але з однією умовою, я маю доньку, дівчинку п'яти років... Хочу, щоб вона жила зо мною.

— Мені говорила дещо про це наша господиня. Не маю особливих заперечень, але з умовою, що не матиму ніякого неспокою.

— Не матимете — відповіла я — дівчинка дуже спокійна.

— Дуже добре. Коли зможете почати?

— Коли хочете. Якщо погоджуєтеся, можу почати завтра.

— Отже, завтра.

Говорячи про це, патрон витяг із кишені свій гаманець і дав мені платню за пів місяця; двісті п'ятдесят пезів.

Я сказала „дякую" і патрон, як людина дуже зануджена обов'язками, які її не цікавили, повернувся до мене спиною та вийшов.

Так почався новий етап мого життя. І тепер, дорога Одарко, мушу перервати свою розповідь. Час летить швидко, мій годинник показує двадцять хвилин по першій. Ранком треба вставати і ще хочу вислати цього листа. Але відтепер у вільні вечори писатиму тобі, бо, коли пишу, здається мені, що маю тебе близько і не почуваю себе такою самотньою, як раніш.

Передай моє щире вітання чоловікові і поцілунки твоїм дітям.

Твоя Ганна С.

Дорога Одарко!

Нещодавно вислала тобі свого першого листа і тепер збираюся, як обіцяла, продовжувати розповідь про своє життя.

Як уже писала тобі, почався новий етап мого життя, бо вперше я взяла на себе обов'язок виховниці, який, як я переконалася, не був легким. Мої відносини з господинею, яку я тепер називаю донья Матільда, не могли б бути кращими. Вона відразу заприязнилася з Тіяною, пестила її й частувала всякими солодощами, мене не змушувала працювати більше, ніж казала, завжди була доброзичлива і привітна, охоча допомогти в усьому. Також від патрона я не зазнала ніякої неприємности, власне кажучи, я його майже не бачила, а якщо ми зустрічалися, він не звертав на мене ніякої уваги, так ніби я була якась річ, а не жива істота. З одного боку це мене дратувало, але з другого я відчувала себе вільною і могла робити все, що хотіла. Що ж торкається хлопчика, то з ним я зазнала багато прикрих хвилин. Не раз гадала я, що моє перебування тут буде тимчасове і раділа, що зарезервувала за собою своє старе мешкання, до якого могла повернутися.

Перші кроки моєї нової роботи були повною поразкою. Усі мої зусилля допомогти хлопчикові проробляти його лекції, він рішуче відкинув, і уся моя дипломатія не привела ні до чого. Так, наприклад, я йому казала:

— Еді, чому ти не хочеш приготувати свої лекції?

— Тому, що не хочу — відповідав він.

— Алеж це необхідно. Коли будеш дорослим, усі знання тобі дуже допоможуть. Ти хлопчик розумний, мусиш зрозуміти, що для людини неосвіченої життя є куди важче й менше цікаве. Наука нас вчить, як жили колись люди, що робили, як розвивалися, поки дійшли до теперішнього розвитку. Невже тобі не цікаво знати це все? Знати, як колись людина змагалася з природою, як відкрила вогонь і таке інше.

В цьому дусі я говорила багато, а хлопчик дивився на мене своїми чорними очима і мені здавалося, що в них відбивалася цікавість, але коли, скінчивши, я зверталася до нього: — Почнемо, Еді. Покажи мені свої зошити, чого ви вчитеся в школі з математики, історії, літератури... — його обличчя враз ставало жорстким, а очі дивилися сумно і злісно.

— Не хочу — казав він.

— Але чому, Еді?

— Тому, що не хочу.

Одного разу, відчуваючи розпуку від своєї безпорадности, я спитала:

— Що є те, чого ти хочеш, Еді?

— Не хочу бачити вас тут.

Можеш собі уявити, що я відчула в цю мить. Здалося мені, ніби чиясь холодна рука стиснула моє серце; все моє нещасливе життя майнуло перед очима. Ніхто не хотів мене, усі відкидали мене як непотрібну річ, навіть цей хлопчик. Не в силі володіти собою, я відчула, що мої уста затремтіли і на очі набігли сльози. І в цю мить я побачила, що хлопчик зробив крок до мене, здавалось, він хотів сказати щось, але його уста так само, як мої, затремтіли, а в очах з'явився вираз відчаю і терпіння. Але, не сказавши нічого, він раптом повернувся і вибіг з кімнати.

Я лишилася розгубленою, не знаючи, що робити далі. Що означала ця поведінка? Яку таємницю ховав у собі цей хлопець? Чому так настирливо не хотів учитись?

Майже цілу ніч я не спала, думаючи про хлопчика і шукаючи способу, щоб здобути його довір'я. Кінець-кінцем мені майнула одна ідея і, другого дня, коли хлопчик повер-

нувся із школи і ми зустрілися з ним, віч-навіч, я сказала:

— Добре, Еді, якщо ти не хочеш вчитися, хочу тебе попрохати допомогти мені. Тобі відомо, що я чужинка, не знаю добре еспанської мови, тобто можу говорити достатньо, щоб мене зрозуміли, але не знаю як слід граматики, крім того, мені хотілося б навчитися писати правильно, а це тяжко. Тому я вважаю, що ти міг би дуже допомогти мені в цьому. Хочеш? Я буду вчитися мови й писатиму, а ти мені виправлятимеш помилки.

В очах хлопця з'явився вираз цікавости. Він подумав хвилину, а потім без своєї звичайної сумрачности і жорсткости спитав:

— Хочете граматику?

— Так — відповіла я, відчуваючи щось подібне до тріюмфу, бо мені здавалося, що я нарешті натрапила на вірний шлях.

Хлопчик узяв свою шкільську торбу, вийняв звідси книжку і, відкривши її, показав мені. Потім ми сіли за столик і я почала читати вголос граматичні правила. Але в цей приємний час мого першого успіху внизу почувся дзвоник від вхідних дверей. Хлопчик насторожився, в його обличчі виразно відбився неспокій і переляк. Він підвівся і вибіг, не сказавши мені нічого. Я тільки чула гупання його кроків, які спускалися східцями вниз. Трохи згодом до мене долетіли голоси: це Еді й донья Матільда гаряче сперечалися. Зацікавлена, я вийшла через залю до східців, щоб дізнатися, що сталось, і звідти почула такий діялог:

— Ніньо Еді, ти мені збрехав — звучав сердитий голос донни Матільди.

— Дай мені листа! — кричав Еді.

— Ніньо Еді — продовжувала донья Матільда — ти мені казав, що був у школі, а ти волочився в зоологічному парку! Гадаєш, я не знаю...

Далі чула я тупання ніг, стукіт перекинутого стільця та вигуки сердитих голосів.

Я зійшла східцями вниз і з їдальні через відчинені двері побачила таку сцену: Донья Матільда бігала навколо стола в кухні, тримаючи у високо піднесеній руці листа, а Еді бігав за нею, намагаючись з усіх сил видерти листа. Обидвоє боролися, бігали, перевертали стільці і люто кричали на ввесь голос.

— Дай мені листа! — вигукував Еді.

— Не дам! — кричала донна Матільда. — Я його дам батькові!

— Не даси!

— А ось таки дам!

В цю мить донья Матільда вгледіла мене і покликала, борючись з Еді.

— Сеньйора! Сеньйора!

Еді повернув голову в бік дверей і, побачивши мене, кинув доньою Матільду та з очима дикими від люті вигукнув: — „Товста корова!" — Потім побіг повз мене до їдальні, а звідти східцями нагору.

— Оце вам подяка — казала ображена донна Матільда — я йому бережу листи, завжди допомагаю, щоб не дісталося від батька, і я... товста корова!...

І висунувши голову з дверей кухні, донья Матільда вигукнула:

— Дуже добре! Більше мене не проси нічого!... Досить!

— Що сталося? — спитала я.

— Дивіться, сеньйора, — з тим же ображеним виглядом сказала мені донья Матільда — завжди я готую йому солодощі, які він любить, завжди має сорочечку та шкільський халатик чистенький, як усі добрі діточки, ніколи не жаліюся на нього патронові, і я є товста корова!

І ще раз голосно в бік, де пішов Еді, вигукнула:

— Гадаєш, що не знаю, де діваються хліб і цукор, які я купую? Ось скажу все батькові.

Потім, уже трохи заспокоївшись, пояснила мені:

— Замість того, щоб іти до школи, мандрує по зоологічному саду. Дає хліб і цукор тваринам. Як вам це подобається?... Я витрачаю гроші, які мені дає патрон на харчі, а він мені їх викрадає, щоб кидати тваринам!... Га?... Як вам це подобається?...

Не так кепсько, подумала я, вважаючи розвагу давати їжу тваринам досить невинною, але не сказала нічого, а донья Матільда тим часом продовжувала:

— І мені бреше, що йде до школи. Га?... І ось тепер прийшов лист від учительки. Читайте!

На цьому донья Матільда вийняла з конверта, якого тримала в руках, коротку записку і простягла її мені. Повагавшись трохи, я взяла записку і прочитала. В ній учителька повідомляла батька, що його син цього тижня не відвідував школи.

— Завжди так, — сказала донья Матільда, коли я скінчила читати, — замість іти до школи, іде гуляти.

— І що каже патрон? — спитала я.

— Що каже патрон! — Донья Матільда зідхнула і похитала безнадійно головою. — Б'є його до смерти. Жаль бере дивитися. Але що я можу зробити? Вже і так маю досить неприємностей із цим хлопцем.

— Не давайте цей лист патронові, — сказала я. — Я поговорю з Еді.

Донья Матільда лише потисла плечима.

— Говоріть, але ніщо не поможе.

І з безнадійним рухом вона взяла листа і, подерши його на маленькі шматки, кинула.

Я повернулася до їдальні, де зустріла Тіяну, яка вийшла з нашої кімнати із своєю лялькою в руках.

— Чому хлопчик кричав? — питала вона.

— Хлопчик грався з донною Матільдою — відповіла я, і зустріла серйозні, блакитні очі, які дивилися на мене докірливо, ніби хотіли сказати: „Чому говориш неправду?" Відчуваючи себе засоромленою, я додала сердито:

— Іди гратися до своєї кімнати! Я не маю часу.

Так було завжди. Я ніколи не мала часу для своєї дитини. І Тіяна, ніби зрозумівши, без ніякої скарги повернулася і пішла до нашої кімнати, а я пішла східцями вгору до дитячої кімнати, де мала зустріти чужу дитину, до якої мене тягнуть не лише обов'язок, але і якийсь інстинкт, що його я сама не могла собі з'ясувати. Я не знайшла хлопчика в його кімнаті, але двері до маленької кімнати були напіввідчинені і я, штовхнувши їх, увійшла та побачила хлопчика, який сидів на вузькому ліжку. Я наблизилася до нього і сіла поруч.

— Еді, — сказала я — донья Матільда подерла лист. Не дасть його батькові. Але, Еді, мій хлопчику, чому ти це робиш?... Чому не хочеш іти до школи?

Хлопчик не відповів нічого. Я дивилася на його обличчя, бліде і хворобливе, на довгі, чорні вії спущених очей, на уста боляче стиснені і глибокий жаль до цього хлопчика охопив мене. Було щось, що його турбувало, що його змушувало це робити. Але що?

Деякий час ми мовчали, нарешті я, зідхнувши, сказала?

— Знаєш, Еді, мені також дуже подобається зоологічний сад. Раніш, коли я не була змушена працювати, я відвідувала час від часу тварин. Але тепер дуже зайнята і не маю часу. Що ти думаєш, якби ми колинебудь у неділю попрохали дозволу в тата і пішли разом? Ти, Тіяна і я. Хочеш, Еді?

На мить чорні очі вп'ялися в мене недовірливо й допитливо, але відразу спустилися вниз.

— І тепер, Еді, — додала я несміливо, — хочеш учити мене граматики?

Він, здавалось, завагався, але потім підвівся і пішов до своєї кімнати. Я пішла слідом за ним. Ще раз ми сіли за стіл і я почала читати правила. Потім я його спитала про родівники, кажучи, що в моїй мові їх немає, і він почав мені пояснювати, спочатку уривчасто, неохоче, але дедалі з більшим ентузіязмом.

Так минула година, а Еді, здавалося, не помітив цього. Я йому розповіла про інші краї Европи, які там річки, які міста, про Україну, і Еді слухав мене з цікавістю. Його очі загубили свою звичайну сумрачність; я бачила в них жваву цікавість і бажання знати. Були це очі розумні, в яких відбивався рух душі неспокійної і водночас замкненої, душі, що бажала знати і в той же час ховалася за свою машкару жорсткости і байдужости.

Я почула себе майже щасливою. Це був мій перший успіх, моя перемога. Здавалось, забракло трохи часу, щоб досягти мети, зрозуміти цю дитину і допомогти їй.

Другого дня я на нього чекала із школи нетерпляче і коли він повернувся і його очі спинилися на мені, хоча ще трохи недовірливо, але вже з деякою несміливою приязню, я відчула, як мене огорнула радість.

Після обіду ми, як і попереднього дня, сіли за стіл з відкритими книжками і я почала потроху входити в курс його лекцій, які проходили в школі, але на цей раз наше навчання не продовжувалося довго. Десь знизу почула я, як грюкнули з усієї сили дверима, потім по сходах нагору швидкі кроки, з яких я пізнала, що це був патрон, але не надала тому великого значіння, знаючи, що патрон проходить через залю до свого кабінету, не заглядаючи до кімнати сина, Але на цей раз він спинився в дверях, і коли я, відчуваючи його присутність, підвела на нього очі, мене злякав вираз його обличчя, перекривленого від люті. Далі почула я його голос, який задзвенів мов металевий батіг.

— Іди до кабінету! Чуєш! Негайно!

Я побачила, як обличчя хлопця зблідло мов у мерця. Його очі з жахом, мов загіпнотизовані, дивилися на батька, весь він зіщулився як тварина, що потрапила в пастку.

— Чуєш? — гримнув люто батько.

Хлопчик підвівся і покірно, мов в сні, попрямував до батька. Коли він наблизився, батько замахнувся і з такою силою вдарив його долонею по щоці, що хлопчик захитався. Потім батько схопив хлопця за плече і обидва зникли за дверима, і я лише почула, як гримнули, замикаючись, двері кабінету.

Я дорешти розгубилася. Я бачила, як розривалися бомби, бачила поранених, мертвих, але ніколи мені не доводилося бачити, як б'ють дитину. Деякий час я не рухалася, не знаючи, що робити, коли нараз із кабінету почула я крик, повний відчаю і болю.

— Но!... Но!... Папіто... будь ласка... но!... но!...

Цей голос дитини, яку карали, мені входив, як ніж, у живе тіло. Я закрила долонями вуха, щоб не чути, але це не допомогло.

— Боже мій... Боже мій, поможи йому — шепотіла я.

Крики продовжувалися ще гостріші, ще безнадійніші. Не знаю, скільки часу тривало це, мені здавалося, що вічність. Я відчула, що довше не можу лишитися непричетною, що мушу щось робити, і вибігла до залі.

Дитячий крик не вгавав, лише став слабішим і хрипким... Я побачила, що донья Матільда, також іде східцями вгору, але вже не розуміла нічого, не боялася патрона і не думала про свою долю, лише відчувала, що мушу спасти цю дитину. Штовхнувши двері кабінету, я вбігла і кинулася до хлопчика, заголене тіло якого було розтягнене на канапі. Мов крізь мряку побачила я дике, перекривлене від люті обличчя патрона і його піднесену руку з ременем. Пригадую собі, що я прикрила собою тіло хлопчика, чекаючи, що ремінь впаде на мої плечі. Але цього не сталося. Тоді я взяла хлопчика на руки, не розуміючи й досі, де в мене взялося стільки сили. В дверях мене зустріла донья Матільда і ми вдвох понесли хлопчика і поклали його в ліжко. Потім донья Матільда принесла води і нам коштувало багато зусиль, щоб розтиснути йому зуби і дати напитися води. Далі я витерла мокрою хусткою його обличчя і побігла до себе, щоб знайти масть, якою обережно покрила поранені місця дитячого тіла. Еді лежав нерухомо, дихаючи хрипко, але потім почав плакати конвульсійно, з одчаєм.

— Ненавиджу його... ненавиджу... — ридаючи вигукував він.

Я намагалася заспокоїти його.

— Ні, Еді, ні... Він твій тато. Не можна так. Він нервовий. але любить тебе...

— Ніхто мене не любить..., ніхто...

Цей стогін безнадійности ввійшов в моє серце. Я обняла його, поцілувала в мокру від сліз щоку і сказала:

— Я тебе люблю.

І в цю мить я відчула, як руки хлопчика підвелись і обняли мене за шию.

Цей рух хлопчика зворушив мене глибоко. Я відчула, як все моє „я" поринуло на зустріч цієї маленької самотної істоти. Я так розуміла цю жадобу пестощів, це бажання мати когось, хто б любив тебе, захищав, турбувався про тебе. Мені також бракувало цього. Як ця дитина, я почувала себе безпорадною, самотньою, потребувала підтримки й пестощів... І в цю мить я почула, як хлопчик пробурмотів крізь сльози:

— Я не хочу йти до школи тому... тому, що всі сміються.., кажуть, що я заїка ... Усі сміються, і я не хочу..., не хочу...

Ніби промінь освітив мене. Тепер я зрозуміла все.

— Алеж, Еді, — сказала я — це не означає нічого... Ти не заїка, я чула, як ти говориш, і не помітила нічого.

— Так, так, — сказав Еді — коли говорю трохи.., можу... і в школі... читати... багато... Хлопці сміються...

І він знову заплакав.

Тоді я взяла його руки в свої і почала говорити.

— Еді, — казала я — послухай мене. Я знала багатьох учнів таких... Це хвороба, яку можна перемогти і з неї вилікуватися. Я зустрічала таких, що зовсім не могли говорити, і потім, після лікування та вправ, одужували і навіть були славними ораторами. Ти маєш цю хворобу в дуже малому вигляді, майже зовсім непомітному. Треба тільки трохи зусиль і все пройде. Я тобі допоможу, хочеш?

В очах хлопчика майнув промінь надії.

— Так, — прошепотів він — так...

До ночі я просиділа біля нього, відлучившись лише на недовгий час, щоб покласти спати Тіяну.

Вона мене спитала:

— Чому кричав хлопчик?

— Він хворий — відповіла я.

— Я, коли хвора, ніколи не кричу, — серйозно сказала Тіяна.

Я почала пояснювати цій неможливій дівчинці, що є хвороби, коли нічого не болить, і є інші, коли боляче дуже, і таке інше. Тіяна мене слухала уважно і потім сказала:

— Тіяна і Люлю (її улюблена лялька) хочуть поцілувати Еді, щоб йому не боліло.

Я вкрила її старанно ковдрою, кажучи, що тепер Еді мусить спати, а завтра Тіяна і Люлю можуть поцілувати Еді. Потім, поцілувавши її, повернула до Еді. Донья Матільда приготувала йому його улюблені страви та солодощі, і ми вдвох пестили його, як могли. Я йому розповідала різні історії і врешті, коли мені здавалося, що він заснув, я схилилася, щоб поправити ковдру, і знову відчула, як обидві руки обняли мене за шию.

— На добраніч, Еді, спи спокійно.

— На добраніч — пробурмотів він.

Від цього дня моє життя отримало другий зміст. Я вже не відчувала себе безпорадною і слабкою. Я знала, що хлопчик мене потребує, і це давало мені сили і енергію. Хоча деякий час хвилювалася, боячись, що патрон відмовить мені мою працю за втручання, але він не виявляв ніякої ознаки невдоволення. Власне кажучи, як завжди, не помічав мене,

ніби, замість моєї особи, бачив порожній простір. Це мене заспокоїло і я почала здійснювати свій плян дії. Поперше, я пішла до школи, щоб поговорити з учителькою третьої кляси, у якій вчився хлопчик. Був кінець шкільного дня і учні в білих халатиках, що з веселим галасом виходили із школи, на моє питання, показали на одну сеньйориту, до якої я підійшла, сказавши, що я приходжу в справі учня Еді Ольварес. Була це зовсім молоденька дівчина, яка, видко, сама нещодавно вийшла із шкільних стін і, звичайно, не мала потрібного досвіду. Вона відразу ж почала жалітися, що хлопець має незвичайно тяжку вдачу і вперто не хоче працювати.

Вислухавши її, почала я говорити. Спочатку я торкнулася психології дитини, яка виглядає ніби нормальною, але має в собі дефект, який не дає їй можливости бути такою, як усі, тим більше, що ця дитина є надто чутлива і вражлива. Острах опинитися в смішному становищі перед іншими учнями викликає реакцію, може часом брутальну, що є проявом одчаю. Потім сказала я, що я хатня вихованиця хлопчика, і попросила її допомогти мені. Насамперед, попросила, щоб наша розмова лишилася між нами, щоб інші, передусім учні-товариші Еді, про це не знали. Потім попрохала вчительку зробити все можливе, щоб не лишати хлопця в незручному становищі перед іншими, наприклад, щоб не змушувала його читати вголос довгі речення тощо.

Вчителька, здавалось, зрозуміла і обіцяла допомогти мені в нашій спільній праці. Поговоривши далі про програму лекцій, вчителька дала мені декілька вказівок і ми попрощалися з нею дружньо.

Другого дня почалося наше навчання. На початку ніби вчилася я, а Еді лише допомагав мені. Так ми разом проробили лекції з математики, географії, історії та граматики. Еді, ввійшовши в ролю вчителя, виправляв мої помилки і одночасно почав готувати свої лекції.

В кінці другого тижня Еді повернувся із школи дуже схвильований і з виглядом переможця показав мені свої зошити, де я побачила найвищу оцінку „Muy bien". Ми обнялися, веселі і задоволені, і я порадила показати ці зошити батькові. Але Еді враз насупив брови, зробився сумрачним і рішуче відмовив. Я зрозуміла, що він і досі почував себе надто ображеним, і не хотіла настоювати. Тому вирішила показати ці зошити сама.

Почекавши, коли патрон прийшов обідати, я попрямувала до кабінету. Постукавши в двері і одержавши звичайну відповідь „adelante", я увійшла. Патрон стояв перед книжковою полицею і, повернувши в мій бік голову, подивився запитливо на мене.

— Можна? — спитала я. — Бажаєте подивитися на оцінки свого сина?

Він узяв з моїх рук зошити, відкрив їх, подивився, потім закрив і, повернувши мені їх із сухим „дуже добре", знову повернувся до полиці, даючи зрозуміти, що не має часу до розмов.

Боже мій, думала я, виходячи з кабінету, чи має ця особа в собі будь-які людські почуття? Назагал я відчула образу і розчарування від такої поведінки, але зробила зусилля не думати про патрона, чого досягла дуже легко. Була занадто вдоволена успіхами Еді. Треба сказати, що, крім навчання, я почала вчити його дихати глибоко діяфрагмою. Він мені читав уголос, повільно, напівспіваючи, деклямував вірші, які вчили в школі. Одного разу відважився прочитати вірш у кляси перед учнями і мені розповідав з ентузіязмом, що ніхто з учнів не сміявся, а вчителька сказала „дуже добре".

Звичайно, не завжди все було гаразд. Часом Еді повертався із школи зденервований і сумний, але тепер уже не було мені тяжко перемогти його зневір'я.

Згодом потроху Еді загубив свій вигляд хлопчика брутального та недовірливого і часом був веселий і безтурботний, як і всі інші діти.

В кінці місяця патрон мене покликав до кабінету. Завжди мене кликав двічі на місяць, щоб дати мені платню, із словами:

— Ваша платня.

Я також обмежувалась сказати лише „дякую", і таким чином кінчалася ця церемонія. Але на цей раз патрон додав ще декілька слів, сповістивши мене, що збільшує платню на сто пезів, з уваги на те, що є задоволений із моєї праці.

На цей раз я не могла стримати свого обурення проти зневажливої поведінки цієї людини і сказала досить різко:

— Дуже дякую за увагу, але те, що я роблю для Еді, не є справа грошей.

На мить його очі зустрілися з моїми. Вперше він подивився на мене пильно й уважно, а потім сказав сухо й байдуже:

— Не знаю, яким способом можу інакше вас винагоридити, але, маючи гроші, ви можете придбати собі те, що найбільше до вподоби.

Я прикусила нижню губу, щоб не сказати декілька слів, на які заслуговував цей тип, та із звичайним „дякую" вийшла з кабінету.

Але патрон не обмежився лише тим, що

збільшив мені платню: він несподівано наказав доньї Матільді давати обід для мене і Тіяни в їдальні, разом з ним і Еді. Це, звичайно, був рух шляхетний з його боку, але я не знала, чи маю радіти від цього, чи навпаки. До цього часу ми обідали в кухні разом з донь'єю Матільдою, де могли розмовляти під час їжі, як нам того хотілося і почувати себе вільно. В їдальні було зовсім інше. Ми входили і сідали з виглядом урочистим і їли мовчки. Патрон завжди їв, уткнувши носа в часопис, що на моє нещастя звернуло увагу Тіяни.

— Чому сеньйор читає, коли їсть? — спитала вона вголос.

— Не можна розмовляти, коли їси, — суворо спинила я її.

— Але ти завжди розмовляєш, коли їси.

Я зробила всі зусилля, щоб змусити її замовкнути, кидаючи стурбовані погляди в бік патрона, але він, здавалось, не зауважив нічого.

Другого разу Тіяна спитала: „Чому сеньйор не їсть зупи, яка може охолонути" і таке інше.

Майже завжди її увага була спрямована на патрона, вона спостерігала його з цікавістю і, здавалось, слідкувала за кожним його рухом. Даремне я умовляла її і як могла пояснювала, що не можна питати про деякі речі в присутності людей дорослих. Цим я досягла лише те, що Тіяна ставила свої питання голосом трохи тихішим, ніж звичайно.

Одного разу, під час обіду, Тіяна змусила мене схилитися до неї і прошепотіла на вухо :

— Чому сеньйор має волосся чорне, а тут — вона показала на скроні — біле?

Я почервоніла засоромлена, бо хоча Тіяна й говорила пошепки, але досить голосно, щоб не можна було її не чути. Я побачила, що патрон підвів свої очі з часопису і поглянув на Тіяну, але не невдоволено, як я того чекала, навпаки, уста йому злегка розсунулися в усмішку, яка проте враз і зникла, а потім він знову поринув поглядом у часопис. Я зідхнула з полегшею, трохи заскочена від несподіванки. Це була перша усмішка, яку бачила на обличчі патрона.

Але мене чекала ще більша несподіванка. Одного дня я пішла до школи, щоб зустріти Еді і поговорити з вчителькою, з якою я вважала за потрібне бути весь час у контакті. Ми завжди зустрічалися дружньо, вона була дуже вдоволена поступом Еді і мені казала, що вважає його одним із найкращих учнів в класі. Говорячи з учителькою, я забула про час і коли поглянула на годинника, відчула неспокій, бо був уже час обіду, а патрон любив точність. Попрощавшись з учителькою, ми з Еді пішли швидко додому.

Ввійшовши до кухні, я спитала донью Матільду, чи прийшов патрон. Донья Матільда відповіла, що так, вже більше, як півгодини. Обід уже був готовий, але патрон наказав чекати на нас. Потім додала, що Тіяна грається в патіо. Стурбована, я побігла до патіо, щоб узяти Тіяну і майже зіткнулася у дверях із патроном. Яке ж було моє здивування, коли я побачила на руках патрона свою Тіяну. Я розгублено дивилася на задоволене обличчя Тіяни і усміхнене патрона, і лише спромоглася пробурмотіти щось у роді:

— О-о... пробачте... дякую...

Потім я взяла з його рук Тіяну, яка залишила патрона неохоче, і понесла її до лазнички помити руки, сердито докоряючи:

— Чому турбуєш сеньйора?... Знаєш, що цього не можна робити.

— Я його не турбую, — серйозно відповіла Тіяна. — Він грався зо мною. Йому подобається гратися з ляльками.

Йому подобається гратися! — пробурмотіла я, не знаючи, чи сердитись, чи сміятися.

Я уявляла собі картину, яка відбулася в час моєї відсутности. Тіяна гралася, як звичайно, з ляльками, і в цей час патрон вийшов до патіо. Звичайно, Тіяна заговорила до нього й показала йому свої ляльки. Потім у неї „заболіли ніжки". Це була її звичайна стратегія, хитрунці подобалося, щоб її брали на руки і, як причина до цього, була скарга, що в неї „болять ніжки".

Коли ми ввійшли до їдальні, патрон уже сидів на своєму звичайному місці, читаючи часопис. Ми також сіли на свої місця, коли Тіяна раптом заявила :

— Хочу сидіти із сеньйором.

— Тіяна! — суворо перервала я її.

— Хочу із сеньйором! — уперто повторила Тіяна.

Я не знала, що робити, і вже хотіла взяти Тіяну і вивести її геть, коли почула голос патрона:

— Лишіть її!

Тіяна, здавалось, тільки й цього чекала. Вона вмить злізла із свого стільця, попрямувала до патрона і сіла поруч із ним.

Від цього дня між Тіяною і патроном запанувала велика приязнь. Признаюся, що спочатку я вбачала в цьому один із проявів помсти з боку патрона за наші теплі взаємини з Еді, який все ж таки був його сином. Також і мені трохи боліло від тієї несподіваної прихильности, яку мав для моєї Тіяни патрон. Хоча, як

я чула, дівчатка завжди більше прихильні до батьків, ніж до матерів, може через їхню мужню натуру і здібність обороняти. Але тепер нетерпляче чекала, коли прийде патрон, бігла йому на зустріч, і він, здавалось, був задоволений із такої її поведінки.

. . . . . .

Перервала листа, щоб закінчити його другого дня, але не могла зробити це через різні клопоти. Поперше, Еді скінчив добре третю клясу і ми святкували цю подію. Донья Матільда спекла торта, якого любив Еді, і я купила книжку. Але всіх нас переміг патрон, який подарував Еді вельосипед, золоту мрію кожного хлопчака. Також подарував він Тіяні велику ляльку, що вміла ходити, перебираючи ногами, і заплющувати очі.

Я не знала, що й думати. Невже я помилялася і патрон не був такою холодною і байдужою людиною, як мені здавалося на початку?

Еді, як можна собі уявити, був захоплений вельосипедом, вмить вийшов із ним на вулицю, щоб спробувати поїздити. За деякий час і ми з доньєю Матільдою вийшли на вулицю і побачили таку картину:

Еді сидів на вельосипеді, а патрон, стоячи поруч, тримав сідельце рукою. Навколо зібралися всі хлопчаки з нашої вулиці, виявляючи свій ентузіязм. Потім патрон штовхнув вельосипед і Еді поїхав, спочатку зикзаґами, згодом рівніше. Патрон, забувши про свій вигляд людини серйозної і замкненої, біг поруч, вигукуючи:

— Праворуч!.. Тримайся просто!.. Не поспішай!...

Хлопчаки також бігли поруч, кричали і виявляли повний ентузіязм. Донья Матільда і собі плескала руками, ахкала і вигукувала:

— Щоб не впав.. Дивіться!.. Ай де мі!.. Вже їде... Оце так хлопець!

Еді вже почав керувати ліпше і віддалився на ріг вулиці. Хлопчаки із своїми вигуками бігли за ним, а патрон не зводив з нього очей. Донья Матільда, вже трохи заспокоєна, казала:

— Оце так подарунок!.. Завжди мріяв про вельосипед.

І зідхнувши додала:

— Ах,... Патрон не є погана людина... Але що зробиш... Не вміє виховувати хлопця. Для цього потрібна мати як ви.

На щастя Еді повернувся і наша розмова перейшла на інше.

Увечорі під час вечері я попрохала дозволу в патрона, як обіцяла Еді, повести його другого дня до зоологічного парку. Патрон не тільки дозволив, але ще виявив бажання йти разом із нами. Не можу сказати, що я зраділа від цього; скоріше відчула деяку ніяковість. Присутність патрона мене завжди зв'язувала і без нього я почувала себе значно вільніше. Але Тіяна була захоплена.

Другого дня (була неділя) вийшли ми з дому рано і, треба сказати, що патрон поводився як людина чемна і вихована; частував нас мороженим, солодощами, купив печиво, щоб діти могли частувати ним тварин, навіть усміхався, дивлячись, як гралися мавпи та ведмеді. Тіяна весь час тримала патрона за руку, а потім, за своєю звичкою, почала жалітися, що в неї „болять ніжки", і патрон узяв її на руки. Я, звичайно, почала картати хитрунку, але патрон перервав мені, кажучи, що вона дуже легенька і для нього немає ніяких труднощів гуляти з цією живою лялькою на руках.

Із свого боку Еді весь час лишався поруч мене, показував мені тварин, говорив до мене з ентузіязмом, спинявся біля кожної клітки, давав печиво тваринам, задоволено сміявся, коли тваринам щастило впіймати те, що їм давали. Я відчула задоволення, коли бачила його таким веселим, хоча, не знаю чому, мій погляд увесь час повертався в бік Тіяни і патрона.

Одного разу, повернувши голову в їхній бік, відчула я, як ніби гострий ніж увійшов мені в серце. Я побачила, як Тіяна обняла патрона за шию, пестливо притулившись до його щоки. Обидвоє являли собою мальовничу картину — білява голівка дівчинки і чорна чоловіка. Я згадала, що бачила те саме, гуляючи колись з своїм Миколою. Так само колись Микола тримав на руках Тіяну і вона обіймала його рученятами за шию. Я раптом відчула велику втому, ніби роки боротьби і самотности зненацька впали усім тягарем на мене. Не мігши стриматися, я сказала патронові, що хочу відпочити трохи, і, попрямувавши до лавки, сіла і віддалася думкам.

Невже все в житті йшло шляхом забуття? Приходимо в цей світ, стрічаємо істоти близькі, яких кохаємо, потім розлучаємось з ними і їх забуваємо. Було можливо все це? Тіяна вже майже не пам'ятала батька, бо не мала трьох років, коли він помер, хоча свого часу кохала його. А я? Чи згадувала його так, як у перші дні? Того не знала. Була така заклопотана своєю боротьбою за життя, така втомлена...

В цей час я помітила, що патрон прямував до мене. Тіяну він уже не тримав на руках лишивши її з Еді. Наблизившись до мене, патрон сів поруч і спитав :

— Втомились?

— Трохи, — відповіла я — гадаю, що через сонце.

— Так, сонце пече досить, — сказав він.

На деякий час ми замовкли, не знаючи про що говорити, але далі потроху розмова зав'язалася; спочатку про клімат Аргентини, який тяжко сприймають европейці, потім патрон мене спитав про мій край і скільки років минуло, як помер мій чоловік. Потім потроху я розповіла йому про війну, про збігців і дещо про своє життя.

Патрон слухав уважно, спрямовуючи час від часу на мене погляд чорних допитливих очей, ніби вивчаючи мене, потім несподівано спитав:

— Скільки маєте років?

— Двадцять п'ять.

— А я сорок, — пробурмотів він, ніби говорячи сам із собою, і додав із усмішкою не зовсім щирою:

— Старий, ні?

— Зовсім не старий, — люб'язно запевнила я — і до того виглядаєте далеко молодшим за свої роки.

Він подивився на мене, і було щось у виразі його обличчя, що викликало в мене почуття розгублености і ніяковости. Але це тривало хвилину, не більше, і потім патрон перевів свій погляд на дітей і ми замовкли, дивлячись на них.

Тіяна знаходилась недалеко від нас біля клітки з мавпами, але вся її увага була спрямована на маленького, товстенького і рожевого хлопчика, що стояв поруч неї. Він дуже галасливо сприймав кожний рух мавп, вигукуючи за кожним разом:

— Папіто! Дивись! Папіто, а он який маленький!.. Папіто! дивись, їсть!..

„Папіто", людина товстенька, низенька, здавалось, був захоплений більше своїм синочком, ніж мавпами. Він дивився на хлопчика із щасливою усмішкою, яка без слів говорила, що для нього не було нічого кращого і цікавішого, ніж ця маленька істота.

Тіяна деякий час уважно і задумливо дивилася на них, потім повернулася і попрямувала до нас, спочатку повільно, потім все швидше, доки добігла до патрона, простягаючи до нього обидві руки, а коли він посадив її собі на коліна, раптом сказала:

— Хочу, щоб ти був мій папіто.

Я з жахом зробила рух, щоб спинити її, але, зустрівши погляд патрона, усміхнений і тріюмфуючий, лише одвернулася і, з почуттям фатальної безнадійности, заплющила очі.

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ — РУСИ

Михайла Грушевського

11 томів у ціні $82.50 за цілість. Продаємо на договірні сплати.

Замовлення слати на адресу:

MYKOLA DENYSIUK PUBLISHING CO.

2226 W. Chicago Avenue Chicago, 22, Ill.

ВИДАВНИЦТВО МИКОЛИ ДЕНИСЮКА

ВИДАЛО ТРИ НОВІ (досі ще не друковані) ОРИГІНАЛЬНІ ТВОРИ СЬОГОЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ

Юрій Тис
НА СВІТАНКУ
біографічна повість з життя Марка Вовчка.
Літературна й мовна редакція:
Ст. Риндик та І. Боднарук.
Сторінок 404
Ціна дол. 4.50

Софія Парфанович
ВІРНИЙ ПРИЯТЕЛЬ
(оповідання з життя домашнього кота з ілюстраціями для старших і для молоді)
Літературний і мовний редактор:
А. Юриняк.
Сторінок 208
Ціна дол. 2.50

Галя Лагодинська
ДО СОНЦЯ — ДО ВОЛІ
(Мандрівка юности)
— повість —
Літературна й мовна редакція:
А. Калиновський та І. Боднарук.
Сторінок 256
Ціна дол. 3.00

Рекомендуємо нашим читачам цей гарний комплект нових літературних творів, що відзеркалюють наше минуле, з погідним українським духовим кліматом і благородним серцем української людини. Книжки читаються легко і з зацікавленням.

Усі три книжки видані люксусово (так само, як Твори Тараса Шевченка й Трилогія Богдана Лепкого), в твердій оправі, в імітації шкіри, з позолоченням, у мистецькому оформленні Оксани Мошинської.

Ціна всіх трьох книжок разом дол. 10.00

Замовлення приймаємо також без завдатку на сплати. Книжки висилаємо зворотною поштою.

Замовлення і гроші слати на адресу видавництва:

MYKOLA DENYSIUK PUBLISHING COMPANY

2226 West Chicago Avenue **Phone EV. 4-3868** **Chicago 22, Ill., — USA.**

Ігор Соневицький

До молодшої ґенерації українських композиторів, яким прийшлося жити і працювати на еміґрації, треба зарахувати Ігоря Соневицького.

Народжений 2-ого січня 1926 року в Гадинківцях, на галицькому Поділлі, провів свій дитячий і юнацький вік у Львові і вже з восьмого року життя вивчав музику (гру на фортепіяні) у Вищому Музичному Інституті ім. Лисенка.

Музичний талант і любов до музики одідичив по батьках, які, обоє, походячи з музикальної родини, посвячували багато свого вільного часу музиці. Батько грав добре на фортепіяні, акомпаніював хорам і солістам, деколи грав у камерних ансамблях, а мати співачка-хористка, діяльна членкиня хорів „Боян". Тітка, Євгенія Ласовська-Старицька, професійна співачка, знана в передвоєнних часах із своїх виступів у театрах Вильна, Бидґоща і Львова.

Малий Ігор виростав у музикальній атмосфері батьківського дому, і вона, а також впливи його вчителів, визначних українських композиторів, причинилися до того, що він, дозрівши, вибрав музику як професію.

Його вчителями в Музичному Інституті ім. Лисенка були М. Байлова і Г. Левицька (фортепіян) та Н. Нижанківський, М. Колесса, Р. Сімович (теоретичні предмети). Вже тоді д-р Б. Кудрик звернув увагу на талант імпровізації молодого юнака, а директор Музичного Інституту В. Барвінський спрямував його на шлях композиції.

З часів науки в Музичному Інституті походить перша композиція Соневицького, **Відродженецька Пісня,** до слів А. Курдидика, що була надрукована 1944 р. у львівському журналі „Дорога".

Зацікавлення дириґентурою завдячує Соневицький своєму вчителеві Р. Прокоповичеві, дириґентові хору Успенської церкви.

Великий вплив на розбудження у Соневицького зацікавлення оперним мистецтвом мала діяльність львівського оперного театру (під дириґентурою Л. Туркевича).

Закінчивши гімназійну науку у Львові, Соневицький виїжджає на початку 1944 року до Відня, щоб там продовжувати музичні студії. Тут студіює у Віденській Музичній Академії основи композиції у відомого композитора і педагога Й. Маркса і рівночасно у віденському університеті — музикологію. У Відні по-

Ігор Соневицький

стають його **Літургійні пісні** для мішаного хору.

Переїхавши згодом до Мюнхену, продовжує музикологічні студії у мюнхенському університеті, а в Музичній Академії вивчає дириґентуру (проф. д-р Г. Кнаппе, дириґент опери К. Айхгорн, директор Академії Р. Геґер), композицію (проф. Г. Ґаєргас), гру на фортепіяні (проф. Й. Пембавр). Ці студії закінчує дипломом 1950 року. Крім цього студіює українську музику в Українському Вільному Університеті.

Перебуваючи у Відні і в Мюнхені, Соневицький тримає тісний зв'язок з українськими музиками: з піяністом Т. Микишею, з композитором А. Гнатишином, з дириґентом Б. Пюрком і особливо з композитором д-ром З. Лиським.

Свою педагогічну діяльність починає Соневицький ще студентом у Мюнхені. Впродовж трьох років виконує обов'язки директора таборової консерваторії, де викладає теоретичні предмети, дириґує студентською оркестрою, дає лекції гри на фортепіяні і провадить дириґентські курси.

Крім цього організує хори й оркестри в мюнхенському таборі, працює як хормайстер,

а пізніше як асистент диригента в Українському Оперному Ансамблі під керівництвом Б. Пюрка, диригує німецькою симфонічною оркестрою інвалідів у Мюнхені. Зокрема треба згадати виступ Соневицького як диригента симфонічної оркестри на концерті абсольвентів Державної Музичної Академії в Мюнхені, в червні 1950 року.

Після закінчення музичних студій у Німеччині виїжджає 1950 року до ЗДА і, поселившись у Нью-Йорку, відкриває там же музичну студію, а згодом включається до праці в Українському Музичному Інституті, якого був одним із основоположників. Вже в першому році існування УМІ стає членом його дирекції, опісля предсідником Теоретичної Комісії, а від вересня 1959 року виконує обов'язки директора УМІ. Увесь час викладає в УМІ теоретичні предмети (з композицією включно) і навчає гри на фортепіяні.

При Літературно-Мистецькому Клюбі в Нью-Йорку організує Студіо-Хор, з метою виховання професійних хористів. Згодом організує мішаний хор під протекторатом УККА. Останніми часами диригував операми „Запорожець за Дунаєм" і „ Наталка Полтавка", а тепер підготовляє „Катерину" М. Аркаса.

На Беркширському фестивалі, літом 1956 року, Соневицький визначився як симфонічний диригент, про що писала американська преса.

Час від часу виступає Соневицький як піяніст, виконуючи свої власні твори, і як акомпаніятор на концертах мистців-солістів та при награвaнні платівок.

Крім цього Соневицький проявляє досить широку музикологічну та журналістичну діяльність. Дає доповіді на музичні теми на конференціях Мистецької Кураторії в ЗДА, викладає історію української музики на курсах українознавства при Науковому Т-ві ім Шевченка, читає реферати в Українському Літературно-Мистецькому Клюбі та в Українському Музичному Інституті, публікує в газетах і журналах статті на музичні теми і рецензії.

Більшість композицій Соневицького постала вже на терені ЗДА. (Деякі з них, скомпоновані в Мюнхені, тепер трохи переробив і викінчив). Всі вони лежать у рукописах, крім трьох збірників педагогічного характеру (для фортепіяна) під наг.: **„Зима", „Весна",** і **„Літо",** що появилися друком.

Із фортепіянових творів треба назвати: **Прелюдію, хорал і фугу, Гумореску, Скерцо, Романцу, Десять варіяцій на тему української народньої пісні** і вище згадані збірники: **„Зима", „Весна" і „Літо".** З творів для сольо-співу заслуговують на вирізнення, в першу чергу, **цикл пісень для баритону до слів І. Франка (Твої очі, Неперехідним муром, Хоч ти не будеш квіткою цвісти** і інші) та **пісні для високого голосу** до слів різних поетів, деякі знані вже з концертів співаків-солістів. Крім цього Соневицький опрацював деякі **українські народні пісні для сольо-співу.** З хорових композицій треба згадати **обрібки українських народних пісень для чоловічого, мішаного, а також дитячого хорів і Кантату до слів В. Сосюри „Любіть Україну",** з оркестрових творів — **Колискову і Триптих.**

Крім цього Соневицький скомпонував музику до **„Лісової пісні"** Л. Українки і деякі музичні оформлення до деклямацій.

Тепер компонує **фортепіяновий концерт і працює над темою „Життя і творчість А. Л. Веделя".** Рівночасно підготовляє матеріяли до видання **збірки творів Веделя.**

Докладніше говорити про стиль Соневицького тепер ще важко. Це буде можливе тоді, коли почуємо його більші твори (для оркестри, фортепіяновий концерт і інші). Його настроєві пісні, що характеристичні глибоким ліризмом, подекуди з драматичним забарвленням, а також дуже оригінальними акомпаніяментами, цікаві гармонічно, помірковано модерні, найбільше зближені до неоромантиків. Педагогічні збірники для фортепіяна (Зима, Весна, Літо), це українські обрядові і народні пісні. Більшість з них опрацьована на ґрунті поліфонічнім, між іншим, дуже вдало. Ці п'єси легко і природно впроваджують молоденьких адептів музики в новий для них світ.

Можна припускати, що в своїй дальшій творчості Соневицький буде давати перевагу контрапунктові, до якого він, мабуть, має виїмкове замилування. Та про це говорити ще зарано. Творчість Соневицького находиться тепер у процесі кристалізації і шукання своїх індивідуальних шляхів. Його композиціям, навіть тим дрібним, притаманні: працьовитість, викінченість, прикмети — дуже позитивні.

Коли б ми хотіли дати характеристику Ігоря Соневицького як музики, то на першому місці треба б поставити всебічність його музичних зацікавлень і його діяльности на всіх відтинках музичного життя. Дуже можливо, що та всебічність у деякій мірі викликана обставинами (бо „жниво велике, а женців мало") і може, коли б Соневицький міг собі позволити на такий „люксус", він віддав би ввесь свій талант, творчий запал, любов і час виключно творчій, композиторській праці.

Василь Маркусь

Останні зустрічі з Олександром Шульгином

4 березня 1960 р. у Парижі на 71-ому році життя відійшов у вічність один із найвидатніших діячів доби визвольних змагань 1917-20 рр. та невтомний працівник для справи українського визволення на еміґрації, проф. Олександер Шульгин.

Саме минають сімдесят два роки, як 8 липня 1899 р. в селі Сохвине на Полтавщині народився Олександер Шульгин. Студії кінчив у київському і петербурзькому університетах. Вже з студентських років брав активну участь в українському житті, а в 1917 р. став членом Центральної Ради та згодом секретарем міжнародних справ і, як 28-річний молодий чоловік, першим міністром закордонних справ Української Народної Республіки. На цьому пості перебував до заключення Берестейського миру Центральною Радою, а за гетьманату став послом Української Держави в Софії. За Директорії був делеґатом УНР на мирову конференцію в Парижі, де потім залишився головою місії. Довший час працював в екзильному уряді УНР, в якому в 1926 р. перейняв знову пост міністра закордонних справ і виконував його до 1936 р. Впродовж того часу О. Шульгин провадив дуже живу політичну й інформативну діяльність у Парижі та Женеві. Наприкінці 1930-их років посвятився більше науковій та публіцистичній діяльності (редагування французькою мовою журналу „Прометей" та наукова праця про Ж. Ж. Руссо і національну ідею). Під час війни О. Шульгин був арештований німцями. Дуже жваву суспільну і культурну працю провадив після війни серед української еміграції у Франції, як голова Академічного Товариства в Парижі, віцепрезидент КоДУС-у і НТШ, керівник української секції опіки над чужинцями при французькому уряді тощо. Не зважаючи на те, завжди знаходив ще час для наукової праці. В цей час написав працю французькою мовою „Історія і життя", виголосив ряд доповідей та опублікував багато статтей.

Покійний був співосновником і незмінним віцепрезидентом Міжнародної Вільної Академії Наук у Парижі. Перед роком проф. О. Шульгин перебував в Америці і Канаді. Про його перебування тут містимо спогад його співробітника в Академічному Товаристві в Парижі, д-ра В. Маркуся.

Вістка про смерть сл. п. проф. Олександра Шульгина, про яку я довідався із щоденника „Свобода", приголомшила мене, як напевно і багато інших українців за океаном. Були глибоко діткнені цією великою втратою насамперед ті із старої „ґвардії бійців", що ще знали Покійного із його активної політичної і дипломатичної діяльности при кермі молодої української держави. Переживали цю смерть і ті, що знали тільки з історії чи преси про видатну працю проф. Шульгина в роках визвольних змагань та на еміґрації. Глибоко відчули його відхід із наших рядів також українські учені старшої і молодшої генерацій, бо Покійний був одним із найвидатніших представників нашої історичної науки.

Преса в Америці і Канаді присвятила належне місце оцінці життя і праці Покійного. Та ці некрологи і біографічні довідки тільки відсвіжили те, що вже знав український грома-

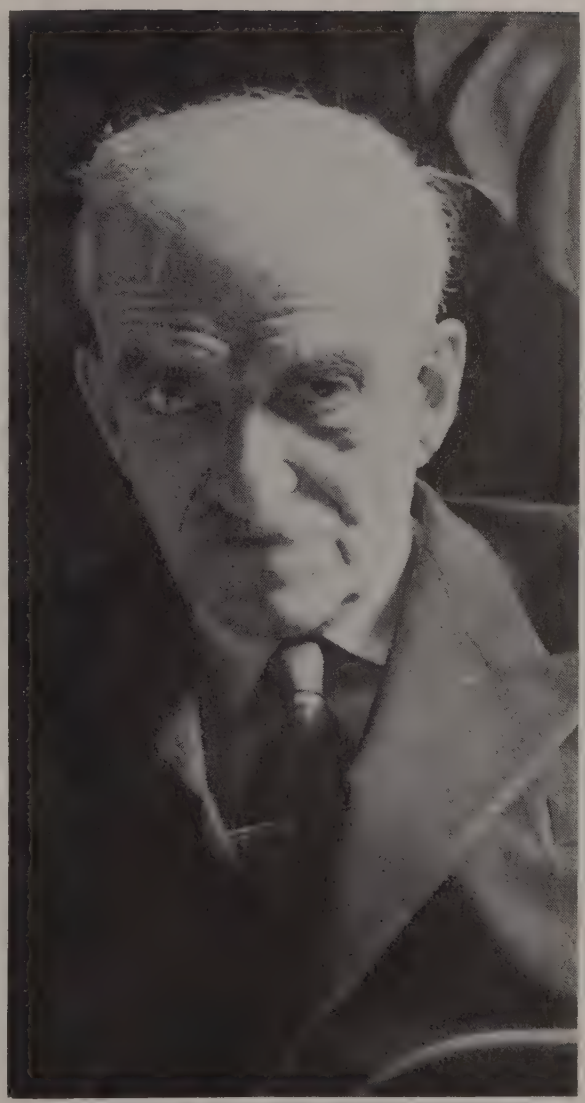

Олександер Шульгин

дянин про Професора. Перед двома роками, з приводу короткого перебування проф. Шульгина в Америці і Канаді та його 70-річчя, появилося було в пресі чимало згадок і довших статтей про його життьовий шлях. Таким чином, не лише інтеліґент, але й рядовий громадянин знав, кого ми втратили.

Але чи не найбільший біль відчули ті, що мали нагоду ближче бути з Покійним під час його останньої візити за океаном. До тих зараховую і себе, бо тільки на пів року перервав я був наші зустрічі з Олександром Яковичем, коли я виїхав із Парижу. Сьогодні перед моїми очима стоїть наша зустріч у нью-йоркському порті, де Професора і Шановну Дружину, Лідію Василівну, прийшли вітати, крім сина і близької рідні, ще й товариші праці Покійного, сьогодні працівники УВАН, та я. Професор тішився цією зустріччю і, хоч уважав свій приїзд приватним, радо погодився виступити публічно. Заходом УВАН влаштовано його наукову доповідь про сенс історії і завдання сучасного історика. Це була справді велика доповідь, важлива змістом і глибиною думки. Український Нью-Йорк має змогу часто слухати наукові доповіді різного змісту і рівня, але доповідь проф. Шульгина була небуденна. Це зауважували старші і молодші люди, причетні до науки, та взагалі інтеліґентська публіка. Професор мав рекордове число слухачів на таких доповідях, понад сто осіб, до того, в гарячу нью-йоркську спеку. Пригадую собі, Олександер Якович прохав вибачення, що з'являється перед такою добірною публікою в будинку Українського Інституту Америки в літньому білому піджаку, але додав, що це єдиний одяг, що його він може носити в таку спеку. З героїчною витривалістю він промовляв понад годину, коли публіка пріла й почувалася змученою. Його думки були свіжі, він живо реаґував на всі запитання і надзвичайно докладно та стисло формулював свої думки в такій теоретичній проблематиці, як історіософія.

Перебування проф. Шульгина в Америці використано також для відзначення його 70-річчя, яке мало припасти на 8-го липня. Я носився з думкою ще в Парижі, щоб цей ювілей Професора гідно відзначити. Про це говорилося в колах Академічного Товариства та поза ним. Але склалося так, що я від'їхав з Парижу ще далеко до ювілейної дати і не міг узяти участи в відзначенні її українським Парижем. Знаю, що зроблено це гідно й величньо і напевно це була одна з найприємніших хвилин нашого, нині вже покійного, справжнього „батька" українців Парижу, в його житті, яке не було встелене квітами.

Довідавшися заздалегідь про приїзд Олександра Яковича до Америки, я почав листування з ним і його сином, прохаючи їх, щоб вшанувати 70-річчя Професора в Нью-Йорку. Хоч в Америці багато роблять заслужених і менш заслужених ювілеїв та бенкетів, то все таки не легко приходиться те все зробити. Треба, щоб за ювілятом стояли і приятелі, і установа з грішми, і щоб він мав місцеву американську марку „батька народу". Організатор такого відзначення також мусить мати марку популярности, бо інакше не буде публіки. Хоч я в Америці ще новик і початківець у тутешній суспільній праці, я відважився на таку організацію ювілею проф. Шульгина, не зважаючи на те, що багато людей висловлювало сумнів, чи то вдасться. Був я в тій щасливій ситуації, що новостворений дискусійний клюб „Круглого стола", що є політичною, але не партійною установою, обрав мене своїм секретарем. Саме з рамени цього Клюбу ми влаштували ювілейний вечір на пошану проф. Шульгина. Треба було його зорганізувати на десять днів раніше перед самим днем уродин Ювілята, бо Професор від'їжджав до родини в Канаду.

І знову ж, не зважаючи на спеку нью-йоркського давнтавну й повне закінчення тут суспільного сезону, ми зібрали дуже добірну публіку в кількості понад 80 осіб, які прийшли привітати нашого Ювілята. Між гостями були президент Ст. Витвицький, голова УККА Дм. Галичин, представники політичних установ і груп, науковці, журналісти та кільканадцять осіб з-поміж академічної молоді. Було приємно, що на цьому вечорі були син Ювілята Ростислав Олександрович, його сестра та ближча рідня. Організатори прикро відчули, що не могла прибути Лідія Василівна, дружина проф. Шульгина.

Ювілейний вечір (ми його назвали бенкетом) відбувся у незвичайно приємній, невимушеній і піднесеній атмосфері. Керував вечором голова клюбу ред. І. Кедрин-Рудницький. Ювілята вшановано квітами і повстанням з місць на привітання. Професор був глибоко зворушений цією теплотою, якою його оточено. Виступали різні промовці, від сучасних політиків до друзів Ювілята з часу визвольних змагань. Всі мали що сказати, хоч організатори прохали, щоб промовці висловлювалися коротко. Не було повторень, не було зайвих чемностевих побажань і порожніх фраз. Мені припала шана виголосити основну промову про Ювілята, його життьовий шлях і діяльність. Я говорив на цей раз відносно коротко, яких двадцять хвилин, але говорив з глибоким переживанням, з душі. Користувався я поважним матеріялом, зібраним про Поки-

ного ще в Парижі, коли я зустрічався з ним, та з лектури його праць. Професор слухав моєї промови, очевидно, зворушений, а на очах у нього з'явилися сльози радости і вдоволення, що його праця знайшла признання. На закінчення моєї промови Олександер Якович мене три рази обцілував.

Але вершком святочної зустрічі була промова самого Ювілята. Ми прохали його, щоб він нам розповів щось про своє життя і життьовий чин із перспективи нинішнього дня і ювілею. Це була велика промова, яка могла б увійти в історію української риторики, якщо б хтось колись таку історію писав. Ювілят промовляв і як політик, і як науковець, і як публіцист. Стиль його промови був водночас витриманий, академічний та риторичний, піднесений. Професор говорив із душі й серця. В його півгодинній промові була розкрита панорама нашого визвольного руху з-перед 40 років; це був нарис не так персональної участи Ювілята в визвольних змаганнях, як тих ідейних спонук, що керували його життям. Я б сказав, проф. Шульгин у цій своїй промові дав нам нарис філософії свого життя — життя людини, громадянина, патріота й інтелектуаліста.

Велика шкода, що ця промова не була зареєстрована на платівці. Організатори зробили все, щоб це відбулося, але вже під час відкриття ми отримали телефон, що дана особа не може приїхати з записувальним апаратом. Але на моє прохання Олександер Якович пізніше написав цю промову, себто відтворив її за своїми нотатками, і вона була опублікована в „Українській Літературній Газеті". Гадаю, що та промова говорить нам більше про Покійника, як усі досі написані некрологи.

Я ще супроводив Покійного в його різних візитах у Нью-Йорку, куди він двічі приїжджав під час свого короткого перебування за океаном. Покійний із великою куртуазією та із справжнім інтересом до українського життя в Америці складав візити навіть установам і особам, що повинні були перші прийти йому поклонитися. Одною з турбот Покійного під час його перебування тут була справа видання його книги „Україна проти Москви" англійською мовою. Ця книга вже давно перекладена, але справа затягається у видавця Спеллера в Нью-Йорку, тому що він боїться ризикувати з виданням, не маючи певности, що вона розійдеться. Видавець уже має такий досвід із іншими еміґрантськими авторами. Це дійсно поважний клопіт. Його не вдалося розв'язати і Покійному. Він потребував забезпечення, що певну кількість тиражу розкупить українська громада. Досі таке забезпечення, себто замовлення книги у формі передплат, не наспіло. Треба б якійсь установі чи комусь зайнятись, щоб ця цінна з інформативного боку праця про український визвольний рух XX віку нарешті появилася друком.

Востаннє я бачив Олександра Яковича, коли його прощали в нью-йоркській пристані. Разом із близькими друзями, що прийшли його прощати, іріднею Шульгинів провели ми кілька годин у пристані та на кораблі. Видно, ця подорож, зокрема в американську спеку, вимучила Олександра Яковича. Але він був веселий, щасливий, що побував із своїми рідними (симпатичною родиною сина Ростислава і сестрою та її родиною) та серед людей, в тому серед багатьох давніх знайомих. Професор багато розмовляв, ділився плянами, жартував, висловлював свої спостереження про Америку, а найбільше бавився із своїми внуками. На прощання довго махали нам руками з чардака „Ліберте" Олександер Якович і Лідія Василівна. Ніхто не сподівався, що це вже буде наше останнє побачення і прощання. За вийнятком сина, нікому з тих, що його прощали, не пощастило вже бачити живим Олександра Яковича, а навіть схилитися перед його відкритою домовиною.

Цим шляхом і жмутом кількох спогадів із недалекого минулого віддаю глибоку шану свіжій могилі Покійного в нашому Сарселі, зберігаючи в думках пам'ять про цю велику і шляхетну українську людину, яка померла на шляху, не осягнувши мети, для якої жила і трудилася. Померла, не побачивши нашого державного відродження й не мавши щастя сказати словами біблійного Симона: „Нині отпущаєши раба Твоєго..."

Щойно появився вперше
„ОСТАННІЙ ПРОРОК"
роман ЛЕОНІДА МОСЕНДЗА
456 сторінок друку. Ціна книжки: у твердій оправі $6.00, в картоновій — $4.50. Видано заходом Ділового Комітету для видання творів Л. Мосендза в Торонті. Жадайте у Вашій книгарні або замовляйте в Діловому Комітеті за адресою:
Mr. M. FEDORENKO, 155 PARKSIDE DR., TORONTO, ONT. - CANADA.

ВИЙШЛА З ДРУКУ
поема Олекси Бабія
„ПОВСТАНЦІ"
Книжка має 180 сторін.
Ціна одної книжки $1.75
Поему „Повстанці" можна купити:
Ukrainian Bookstore,
2315 CHICAGO AVE., CHICAGO, ILL. USA.
Книгарні й кольпортери дістануть опуст.

Євген Онацький.

Радість

У ці затурбовані, загрожені дні, коли на обріях громадяться хмари, і в серце силоміць вривається тривога, я хочу думати — про радість.

Перегортаю сторінки життя і думаю про радість. Пригадую свій побут у соняшній Італії, а в ній св. Франціска Асізького, що казав своєму учневі:

— Брате мій, чому в тебе таке сумне обличчя? Ти нагрішив? Але це торкається лише тебе і Бога. Іди молись. Але передо мною і братами май завжди вигляд здорово-радісний, бо не годиться, коли знаходишся на службі в Бога, мати вигляд похмурий і незадоволений...

І до євангельських блаженств св. Франціск додав ще одне:

— Блаженні ті, що радіють!

Зрештою, в цьому він ішов тільки за апостолом Павлом, який писав до Филипіян:

— Радійте в Господі!

І Микола Васильович Гоголь, що проживав у Римі значно пізніше від часів св. Франціска Асізького, констатував світлу, невдавану веселість італійського народу:

— Така радість, — писав він, — може бути тільки в вільного народу...

Такої радости не стрічав він у росіян, бо росіяни ніколи не були вільним народом. І з ним погоджувався Максим Горький:

„Радість, — завважував він, — вибухає в нашій країні не з себе самої, не міриться власною міркою, її треба щойно видобути з намулу; це — засіб, щоб злагодити нашу нудну російську сонливість. Але ця укрита веселість не має власного життя, не існує для себе самої, от просто тому, що їй хочеться жити, лише виступає під тисненням печалі, має в собі щось підозріле, неприродне. Ця вимушена зовнішньою спонукою радість пригнітала мене... Я хотів свобідної, легкої, природної веселости..."

М. Горький, як це й належить справжньому москалеві, якому „всьо равно", змішує радість із веселістю, і веселість із радістю. Але я хочу думати тільки про радість, що має в собі щось божеське, тим часом як веселість, особливо в москалів після горілки, має часто в собі щось свинське.

Карл Лянґе твердив, що „Бог — це радість. І саме тому повісив Він перед своїм палацом — сонце..."

Але Карл Лянґе — поет, а поети завжди перебільшують. Не можна необмеженості замкнути в рямки обмеженого, хоча б це й була навіть — радість. Бергсон був більш тверезий, коли в своїй „Духовій енергії" визначав радість, як тріюмфальне сяйво життєвого успіху. Вона завжди сповіщає, що життя пішло наперед, що воно отримало чергову перемогу над руїнницькими силами. „Де є радість, — писав він, — там є творчість, і що багатша творчість, тим більша й глибша радість. Мати, дивлячись на свою дитину, радіє — вона свідома того, що вона створила її фізично й морально. Купець, що розвиває свою торгівлю, промисловець, що в нього процвітає його підприємство, радіють... не тільки грішми, що їх заробляють, — багатство й повага, певно, входять чималою частиною в те задоволення, але вони приносять більш насолоду, ніж радість, — почуття ж дійсної їх радости походить від свідомости, що вони покликали до життя й поставили на ноги успішне підприємство. Пригадаймо виняткові радості мистця, що здійснює свій задум, або вченого, що робить нове відкриття. Вам можуть сказати, що ці люди працюють для слави і що вони отримують найбільшу радість від того захоплення, яке викликають. Глибока помилка. У похвалах люди зацікавлені тільки тоді, коли ще не мають певности успіху. Але той, що певний, цілковито певний свого успіху, не має що робити з похвалами, бо він сам почуває себе творцем, він почуває себе понад славою, він знає себе і він відчуває радість, яку можна назвати божеською радістю..."

Але скажуть:

— Хіба ж божеську радість не звемо щастям?

Роберт де Праз робить належне розрізнення:

„Щастя ми наперед собі розпляновуємо й уявляємо, ми його вибираємо згідно з нашими уподобаннями. Але радість — щось непередбачене і парадоксальне. Неможливо здобути її силоміць, неможливо її десь купити. Вона виникає сама собою і нас дивує, нас захоплює, перевертає нашу душу. Щастя заохочує жити, але від радости можна вмерти. В наслідок своєї дивної несподіваности вона нагадує надхнення... Радість навідує несподівано залишену всіма сирітку або вбогого жебрака, — вона народжується часто з самопосвяти і з мук страждання: серед найгірших болів нераз обличчя осяювалися світлом радости: радість відвідує іноді людину, коли вона ще плаче... Щастя ми ревниво б

режемо. Радість нам хочеться розлити навкруги себе, поділитися нею з усіма, — і то не стільки з повноти доброго серця, як від того, що ми відчуваємо її невичерпною, і що більше вона шириться, то сильніша стає. Щастя відгороджує нас від людей, вимальовує нам їх заздрісними і тому ворожими, — радість єднає нас із людьми і представляє нам їх братами й приятелями. Радість не можна втримати. Вона нас осяяла і — зникла. І тоді лишається нам тільки жити в надії, що вона ще повернеться, але ми ніколи не можемо бути того певними. Байдуже! Якщо спогад утраченого щастя завжди болючий, спогад зниклої радости нас довго втішає. Всі люди шукають щастя, і чимало людей знаходять його, але радість дає нараз сам Господь Бог!"

У своїй великій мудрості Він у тому значно щедріший до дітей і людей у розквіті життя, ніж до людей старих і підтоптаних.

Перегортаю сторінки життя і бачу, що багато сторінок уже в ній записано і мало залишається ще білих... Але тоді нараз ввижається мені Тарас Григорович Шевченко, що його святу пам'ять святкуємо ввесь цей рік. Ніби стає він передо мною і співає на ноти Миколи Віталієвича Лисенка:

Буває іноді старий
Не знає сам, чого зрадіє,
Неначе стане молодий
І заспіває, як уміє...
...Що ж це зробилося з старим?
Чого зрадів оце? Того,
Що, бачите, старий задумав
Добро якесь комусь зробить....

Тільки „задумав", а вже радість його осяює...

А Тарас Григорович продовжує:

Тому, чия душа і дума
Добро навчилася любить:
Нераз такому любо стане,
Нераз барвінком зацвіте...

І так я, вже досить старий і підтоптаний, в ці затурбовані й загрожені дні, коли на обріях громадяться хмари, і в серце тиснеться силоміць непрохана тривога, нараз знаходжу стежку до радости...

Буенос-Айрес, 29. квітня 1961 р.

КНИГА, НЕОБХІДНА В КОЖНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ

ЕНЦИКЛОПЕДІЯ УКРАЇНОЗНАВСТВА

Видає:

НАУКОВЕ ТОВАРИСТВО ІМ. Т. ШЕВЧЕНКА

НАЙКРАЩИЙ ПОДАРУНОК ПРИ КОЖНІЙ НАГОДІ!

І, ІІ, ІІІ — перша, загальна частина (ЕУ/1),

цілість у трьох томах; наклад на повному вичерпанні ще тільки в ціні дол. 60,—

1, 2, 3, 4, 5, 6, — друга, словникова частина (ЕУ/2)

цілість у шости томах; ціна в передплаті: дол. 50,— (полотно) дол 60,— (півшкіра); після появи четвертого тому дол. 75,— відповідно дол. 90,—

Продає :

ВИДАВНИЦТВО МИКОЛИ ДЕНИСЮКА В ЧІКАҐО

на догідні сплати по дол. 5.00 місячно

На бажання висилаємо проспекти

Замовлення слати на адресу :

MYKOLA DENYSIUK PUBLISHING CO.

2226 W. Chicago Ave. Chicago 22, Ill. USA

З ЛИСТІВ ДО РЕДАКЦІЇ

Відень, дня 18 квітня 1961 р.

ДО ХВАЛЬНОЇ РЕДАКЦІЇ „ОВИДУ"

в Чікаґо.

Прошу помістити в найближчому числі Вашого цінного журналу допис із зустрічі Церковного Хору св. ВМ. Варвари з його прихильниками:

Учасники Зустрічі Хору Церкви св. Варвари у Відні, що відбулася з ініціятиви й коштом нашого видавництва з нагоди появи на платівках „віденської" Служби Божої, у віденському ресторані Ракош. Сидять при президіяльному столі зліва до права: проф. Б. Бережницький з дружиною, о. проф. М. Лада, д-р Дарія Дзерович, д-р Маркіян Дзерович, о. д-р Орест Купранець ЧСВВ, дир. Юрій Плешкевич, о. Т. Прокопів ЧСВВ, проф. Всеволод Левицький з дружиною, К. Гладилович, д-р М. Дишкант, Євгенія Гнатишин (дружина композитора), д-р С. Наклович і д-р Ліза Панич. Стоять зліва на право: проф. Андрій Гнатишин і інж. Богдан Панич
На передньому пляні частина членів хору, учасників зустрічі.

ЦЕРКОВНИЙ ХОР СВ. ВАРВАРИ У ВІДНІ ТА ЙОГО ПРИХИЛЬНИКИ

Управа хору при церкві св. ВМ. Варвари у Відні, згідно з бажанням редактора „Овиду" з Чікаґо і українського видавця першої співаної Служби Божої т. зв. віденської на довгограйних платівках п. Миколи Денисюка, влаштувала в великій залі ресторану Ракош зустріч хористів, українських музиків та прихильників хору. Вступ був виключно за запрошеннями. Присутних було около 70 осіб.

Вечір відкрив голова хору дир. Юрій Плешкевич, привітавши запрошених гостей, а зокрема о. пароха д-р О. Купранця, о. проф. М. Ладу та сеньйора українських музиків у Відні п. проф. Богдана Бережницького, відомого в Европі челіста, та цілий хор.Опісля хор під проводом Андрія Гнатишина відспівав молитву „Як ти славний Боже в Сіоні", якою офіційно розпочалась вечеря. Засівши до вечері, гості мали змогу вислухати промови п. голови про діяльність хору від часу відновлення його діяльности у 1956 р. аж до сьогодні та про його успіхи за цих 5 років під проводом невтомного дириґента і композитора А. Гнатишина. Вершком успіхів хору було видання першої співаної т. зв. віденської Служби Божої на мішаний хор, награної на довгограйні платівки під керівництвом нашого тонінженера, знаного у Відні дипл. інж. Богдана Панича, який подбав про чистоту звуку. Гнатишин, як дириґент хору вив'язався із свого завдання дуже добре, та вложив багато праці, щоб ця перша, награна на платівки Служба Божа вийшла бездоганно навіть у нюансах. Цілий хор як цілість представляється дуже добре. З солістів заслуговують на виріжнення камерна співачка віденської опери п. Іра Маланюк, п. Едіт Сапрун — сопрано, пп. Христя Любченко і Галина Щуровська — альти, пп. Василь Янковий і Ігор Гнатишин —тенори, п. Омелян Вукайлович — бас-баритон і п. Юліян Липовий — бас. Співав цю першу Службу Божу колишній заслужений парох Відня о. д-р Володимир Ґавліч, а за дияконів були оо. Данило Ковалюк з Ґрацу і Іван Дашковський з Зальцбурґа. Накінець зазначив, що й нові парох дужеопікується хором та подякував хористам за безкорисну й жертвенну працю для добра і слави нашої Церкви, нашого обряду і народу. Подякував видавцеві цих платівок п. М. Денисюкові з Чікаґо, якому хор відспівав гучне „многая літа".

О. парох висловив признання хорові, А. Гнатишинові за мистецьке і дир. Ю. Плешкевичеві за організаційне керівництво хором. Опісля відчитано привіт п. ред. М. Денисюка в українській і німецькій мовах.

По спільній вечері відіграно на платівках цілу Службу Божу та висвітлено короткометражевий фільм „Посвячення пам'ятника українським стрільцям у Ґляйхенберґу" (полеглим у час другої світової війни). На закінчення промовляли ще голова Братства св. ВМ. Варвари д-р Маркіян Дзерович і голова хору дир. Юрій Плешкевич. Пізно ввечорі закінчилося це миле приняття.

д-р Сергій Наклович

Грудочка рідної землі

„Взяла землі під вишнею,
На хрест почепила;
Промовила: — Не вернуся!"
Шевченко

У грізну незабутню хвилину прощання мого з Україною хотілося мені грудочку рідної землі на спогад узяти, але ... не судилось! Скоцюрблена морозами, укрита пишною ковдрою півметрового снігу земля, сховавшись від людського ока, спала тим твердим сном, що робив її недоторканою. Мені все шкода, що я тієї грудочки рідної землі не маю.

Якщо Ви особисто, Шановний Читачу, покинули колись Україну, то туга за нею час від часу відвідує Вас. І здебільшого саме тоді, коли все у Вас гаразд, і нічого Вам не бракує: усе, про що Ви мріяли, Ви маєте, живете в достатках, і дім Ваш — повна чаша, от тільки грудочки землі з-під рідної вишні бракує, якщо Ви, як і я, її не маєте ... Але, якщо Ви її маєте, то на дозвіллі Ви її зі схованки дістанете і, як найціннішу реліквію, в центрі уваги поставите ... Подивитесь на неї, задумаєтесь ... І, якщо Ви як слід уявите собі, **звідки ту грудочку взято**, то вона (малесенька!) на Ваших же очах перетвориться в сади, поля, ліси і ниви, в наше небо і сонце, в наш народ .. В його звичаї, історію, віру й культуру — у все те, що є для Вас рідним і незабутнім, хоч, правду сказавши, дещо почало вже припадати порохом минулих днів ...

— Чи не пам'ятаєш, серденько, якого це дня й місяця Івана Купала святкувалося? — питаєте Ви в дружини, а перед Вашими очима — купальські вогні на тлі української літньої ночі, і хлопці з дівчатами, що, взявшись за руки, парами через ті вогні перескакують ...

— Це десь, мабуть, на початку липня, — відповідає Вам супутниця Вашого життя: — Але точно я не знаю, забула!

— От, біда! — кажете Ви, і на Вашім чолі набігає ціла гармонія зморщок: — Пригадав! Та це ж свято Івана Хрестителя! А ти кажеш — забула!

Пишаючись своєю пам'яттю, Ви прямуєте до українського календаря і без особливого клопоту встановлюєте дату Івана Купала:

— 24 червня старого стилю! Ну, а бодай хоч одну з купальських пісень ти пам'ятаєш?

— Ні!

— І я забув! А шкода!

Ви знову заглиблюєтеся в аннали власних знань і спогадів, шкодуючи, що грудочка землі з-під рідної вишні не вміє відповісти, не вміє розповісти, не вміє, змахнувши порох днів із Ваших спогадів, відсвіжити їх.

А тим часом ... існує праця, яка здібна цю функцію виконати! У легкій літературній формі здібна вона розповісти Вам і про минуле нашого народу, і про його мову й культуру, вірування, обряди, звичаї ... За допомогою цієї праці Ви вмить змахнете порох давнини з Ваших знань і спогадів, на її сторінках вмить знайдете те, що забулося. Неначе коштовний трунок, настояний на ягодах з України, задовольнить вона Вашу спрагу, ту спрагу, яку ми звикли звати тугою.

Автор її — високоосвічена Людина, що почала цікавитися матеріялами української духовости ще замолоду, дбайливо їх збираючи. Мені відомо, що тій Людині довелося перейти через певні „круги Дантового пекла" (німецький концтабір), а звільнившись переконатися, що ... збирані роками матеріяли (о, чудо!) збереглися! Усвідомивши їх цінність, Людина береться за їх опрацьовування і систематизацію. Наслідком цієї праці з'являється „Енциклопедія вірувань, обрядів і звичаїв українського народу" на (майже) 900 ст. машинопису, один примірник якої находиться в Осередку Української Культури (Вінніпеґ, Канада), а другий передано до УВАН у Нью-Йорку. Поміщуючи виїмки цієї праці в часописі, автор незабаром переконався, що вони знаходять якнайщиріший відгук у душах читачів. Та й хіба могло бути інакше? Саме тоді виникла думка, доповнивши згадану працю іншими матеріялами української духовости, дати читачам щось на зразок Енциклопедії Українознавства. Отак відважилася ця Людина покласти на свої (єдині!) плечі тягар опрацьовування Енциклопедії, тягар, що його, як правило, бере на себе група науковців. Свою Енциклопедію Автор рішив назвати Малою, бо в ній читач не знайде відомостей з технології та інженерії, з її обсягу виключено майже всю економіку й географію, як також і значну частину природничих наук. Коротко кажучи, це — енциклопедія української духової культури, в якій з особливою увагою потрактовано теми релігії, філософії, етики, психології, народної творчости, літератури, історії, вірувань, обрядів і звичаїв нашого народу. В ній більше уваги приділено ідеям, речам і явищам, а менше — особам та їх біографіям, чим вона відрізняється від „Енциклопедії Українознавства" НТШ. Сучасників у ній нема зовсім, а з минулого Автор спиняється на людях, життя яких мало певні етичні моменти. Щодо чужинців, то занотовано всіх тих, що виявили будь-яке зацікавлення Україною. Увесь, поданий у цій енциклопедії матеріял просякнутий духом християнського ідеалізму та українського понадпартійного націоналізму. Назва праці — УМЕ[1] (Українська Мала Енциклопедія). Автор її, проф. Євген Онацький з честю виходить із узятих на свої плечі труднощів, бо вийшло в світ уже 7 томів УМЕ (948 ст. по літери Ле-Ме включно). Це приблизно половина цілости, а як узяти до уваги, що 8-ма й 9-та книжки вже готові до друку, то надія побачити УМЕ викінченою стане цілком реальною.

Вийшла другим виданням

ЗБІРКА ПОЕЗІЙ

ЛОҐОС

СТЕПАНА РИНДИКА,

автора збірки оповідань

„ПРИГОДИ І ЛЮДИ"

Поезії — переважно сатиричні. Тверда обкладинка, тиснена золотом. **Ціна $2.50.**

Писати на адресу:

S. RYNDYK

1830 W. Chicago Avenue

Chicago 22, Ill.

або питатися у книгарнях.

Якщо Ви, Шановний Читачу, відчините двері Вашої хати для УМЕ, то вона грудочкою рідної землі ляже на полиці Вашої книжкової шафи, не відриваючи Вас від Вашої праці, не заваджаючи Вам „make money". Але, коли в годину дозвілля Ви розкриєте УМЕ на будь-якій сторінці, українське повітря заповнить Вашу хату ... І хай не лякає Вас назва „енциклопедія"! Цю енциклопедію написано легкою літературною мовою і так цікаво, що Ви (непомітно для себе) читаєте гасло за гаслом, майже як роман ... Якщо Ви виступаєте інколи з доповідями чи берете участь у дискусіях, УМЕ стане Вашим другом, подаючи в кожній хвилині потрібний довідковий матеріял. Якщо Ви педагог, УМЕ буде Вашим супутником і неоціненним консультантом. В окремих випадках, викликаючи у Вас зацікавлення до тієї чи іншої теми, УМЕ спонукає Вас до дальших, глибших студій, і в цьому буде її заслуга. Якщо Ви українець і батько (чи мати), УМЕ, задовольнивши Вашу власну спрагу за всім тим, що було й лишилося рідним, допоможе Вам виховати Ваших дітей українцями. Ким би Ви не були, Шановний Читачу, а УМЕ, оселившись у Вашій хаті грудочкою рідної землі, загріє Вас теплом української духовости, дасть Вам можливість дихати рідним повітрям.

Рекомендуючи УМЕ нашим людям, я далека від її ідеалізації. Ось передо мною майже 1.000 сторінок тексту в сімох книжках. Чи ж усе в них бездоганне? Звичайно, не все! Є очевидні недогляди, прогалини й друкарські помилки, але, напевно, не обійшлося б без них і при умові опрацьовування енциклопедії цілою групою науковців; тим більше зрозумілі вони, якщо взяти до уваги, що тягар такої монументальної праці двигає одна людина.

Прикладом очевидного недогляду може бути вміщення недостатнього і не досить перевіреного матеріялу під гаслом „Колима". Читач дістає інформації про гуманне(!?) ставлення директора „Дальстрою" Берзіна до в'язнів, про різні, санкціоновані цим добрим енкаведистом пільги, як наприклад: „Зимою при морозах понад 50 ст. Ц. праця в забоях зовсім припинялася. З 15 грудня по 15 лютого ... праця провадилася по 7 годин на добу, а решта часу року — по 10 годин". Але після арешту цього дуже доброго Берзіна на початку 1937 року „зразу ж загальне становище політв'язнів надзвичайно погіршало". Припустимо, що читач у все те повірив, а повіривши, захотів поповнити свої знання ще й інформаціями з-під гасла „Концентрак". Протираючи собі очі, читач ще раз і ще раз пробігатиме очима інформацію про того ж таки самого Берзіна, який у березні 1938 р. (себто через 14 місяців після свого арешту!) підписав наказ про обмеження раціону харчів для всіх тих, що не виконують установлених, дуже високих норм виробітку. Виникає питання, — яким чином „гуманний" Берзін міг підписувати цей не дуже гуманний наказ в той час, коли сам він був уже арештантом? Вміщення таких неперевірених інформацій знижує, на жаль, якість УМЕ в цілому, і тому Авторові слід критично переглянути ввесь її текст і замінити неправильні інформації цілком точними й перевіреними (це можна зробити за допомогою додаткового тому).

Я розцінюю, як недогляд, уперте вживання Автором терміну „концентрак" для визначення тями совєтських таборів примусової праці в той час, коли ввесь вільний світ протягом останніх років уживає назви „slave labor camps", яка дуже влучно відбиває рабську суть цих таборів. Узявши до уваги, що на становищі рабів-невільників у совєтських таборах загинули непораховані тисячі наших людей, — кому, як кому, — а українській енциклопедії в першу чергу личить подбати про запровадження в наш обіг того терміну, яким послуговується ввесь вільний світ: **„совєтські невільничі табори"**.. Про них слід писати під гаслом „невільник", а під гаслом „концентрак" треба подавати відомості про німецькі та інші концтабори.

Прикладом прогалини (а прогалин є чимало, особливо в перших томах УМЕ) може бути наш славний історик Д. І. Дорошенко, якого Ви, Шановний Читачу, **не знайдете** на літеру „Д" поруч із його славним предком, гетьманом України Петром Дорошенком. Життя сл. п. Дмитра Дорошенка, безумовно, мало варті відзначення етичні моменти, а помер він більше, як 10 років тому. Отже, нема причини для його відсутности в УМЕ.

Прикладом незауважених друкарських помилок, наявність яких знижує культурну цінність УМЕ, може бути хоча б ... Зеров Микола: „заарештований 1935 р., він був засланий в **концентраки**[2] далекої півночі, де й перебував до 1928 р.(!) на одному з соловецьких островів..." Цього мало: виявляється, що „знищений в **розквіті** своїх творчих сил" Микола Зеров прожив 108 років, бо УМЕ визначає тривалість його життя **„1830—1938"**. Це дрібні гріхи друку, але наявність їх в окремих випадках робить досить дошкульне враження.

Наведені мною приклади аж ніяк не претендують на вичерпність у питанні недоліків УМЕ. Вони, однак, свідчать про те, що для піднесення якости такої монументальної і цінної праці, якою є УМЕ, після скінчення її конечно потрібний ще один, додатковий том, що включатиме всі зауважені недоліки з розподілом їх за групами: **I. Зміна чи заміна тексту по суті**, як, наприклад, під гаслом „Колима". До речі кажучи, Колима, що постачає совєтам золото для комуністичної пропаганди в цілому світі, Колима, де загинули нераховані тисячі українців, заслуговує на дещо солідніш характеристику. **II. Зауважені прогалини тексту і III. Зауважені помилки друку.**

У разі перевидання цей додатковий том, „Errata", ліквідувався б сам собою, бо всі поправки й доповнення знайшли б своє місце на відповідних сторінках тексту, підносши якість УМЕ в цілому.

[1] Її видавцем є: Vrev. B. Arijczuk. Casilla de Correo Central 160, Buenos Aires, Argentina.

[2] Не „концентраки", а невільничі табори.

Олена Звичайна

НОВА ПОЯВА

III-ій і IV-ий ТОМ

ТВОРІВ ЮРІЯ КЛЕНА

Тепер можна придбати наступні томи:

а) ЛІТЕРАТУРНА СЕРІЯ:

II Том — „ПОПІЛ ІМПЕРІЙ, ($3.65)

III том — НОВЕЛІ і СПОГАДИ, ($3.50)

***V* том — В. Шекспір: „ГАМЛЕТ" і „БУРЯ", ($3.50)**

Переклади, ілюстроване видання. (I том — ПОЕЗІЯ вийде з друку 1961 р.)

б) НАУКОВА СЕРІЯ: в трьох томах готується до друку.

Просимо замовлення слати на адресу:

KLEN FUNDATION, 179 Bathurst St.,

Toronto 2B, Ontario — Canada.

При гуртовому закупі 30% знижки.

ДОВГОГРАЙНІ ПЛАТІВКИ

801 СВАТАННЯ НА ГОНЧАРІВЦІ (Альбом з 3-ма платівками, 12" Ціна $12.50

802 ДИТЯЧІ КАЗКИ (ч. 1) У виконанні Ірини Лаврівської. 3.95

803 ДИТЯЧІ КАЗКИ (ч. 2) У виконанні Ірини Лаврівської. 3.95

804 КОЛЯДИ — 14 різних коляд — різні хори 4.95

805 УКРАЇНСЬКІ ПІСНІ У виконанні Хору Верьовки 3.95

806 МИРОСЛАВ СКАЛА-СТАРИЦЬКИЙ — Miro Skala-Staryckyj — тенор з оркестрою 4.95

807 СПІВАЄ КИЇВ — Ukrainian Songs of Kiev, Concert of works by P. Mayboroda 4.95

807 СПІВАЄ ЛЬВІВ — Concert performed by Capella „Trembita" in Lviv, Conductor — P. Murawskyj 4.95

809 УКРАЇНСЬКІ ПІСНІ З ГУЦУЛЬЩИНИ — Ukrainian Hutzul Songs. 4.95

810 ПІСНІ З УКРАЇНИ 4.95

811 INTERNATIONAL MELODIES — „AMOR" Orchestra. 4.95

812 ВЕЧІР НА СОЮЗІВЦІ — з оркестрою „АМОР" Ukrainian Dance Music 4.95

814 DANCE PARTY — „AMOR" Orchestra 4.95

815 УКРАЇНСЬКІ НАРОДНІ ТАНКИ — Anatole Pietri Orchestra, — Buenos Aires 4.95

816 ВЕЧЕРНИЦІ, „Кобзар" з Симфонічною Оркестрою, дириг. А. Рудницький, Фила 4.95

817 КОНЦЕРТ, Хор „КОБЗАР" із Симфонічною Оркестрою 4.95

818 ЩЕ НЕ ВМЕРЛА, Хор „КОБЗАР". 4.95

819 КОНЦЕРТ, Хор „ДУМКА", Нью-Йорк, дир. Л. Крушельницький. 4.95

820 БОГ ПРЕДВІЧНИЙ — Українські коляди та щедрівки у вик. Хору „Кобзар" під кер. А. Рудницького 4.95

821, 822 і 823 УКРАЇНСЬКІ КОЛОМИЙКИ (частина 1, 2, і 3). кожна по 4.95

824 УКРАЇНСЬКІ ПІСНІ — у виконанні Хору Верьовки (частина 2. 4.95

825 ЗАСВИСТАЛИ КОЗАЧЕНЬКИ... Збірка козацьких пісень. 4.95

851 НАРОДНІ ПІСНІ — у виконанні Ірі Маланюк та Хору св. Варвари, Відень, диригент: А. Гнатишин 4.95

852 ЦЕРКОВНІ ПІСНІ — Церковний Хор св. Варвари, Відень. Дир. А. Гнатишин 4.95

— ПІСНЯ ПРО РУШНИЧОК — (до слів А. Малишка, муз. П. Майбороди) співає Д. Гнатюк, та 11 інших пісень. Пісня про рушничок полонила серця всіх українців у цілому світі. (Число платівки РР10) 4.95

— АЛЬБОМ КАПЕЛІ БАНДУРИСТІВ під дир. Г. Китастого. Шість оригінальних платівок (12 інч.) в мист. оправі, вид. 1949 р. 12.00

— РИМІНСЬКІ МЕЛОДІЇ — вик. муж. квартет „Розвага" з оркестрою М. Шияна. Альбом: три платівки 10", 78 RPM. 4.75

— ТЕНОР І. ЗЕЙФЕРТ — при фортепіяні ЛЮБА СЛЮЗАР. Три оригінальні платівки в мистецькому альбомі 4.75

— АЛЬБОМ КАПЕЛІ БАНДУРИСТІВ ім. Т. Шевченка — дир. В. Божик — Шість оригінальних платівок в мистецькій оправі 10.90

— УКРАЇНСЬКА КАПЕЛЯ БАНДУРИСТІВ під мист. проводом Григорія Китастого і Володимира Божика. Альбом: дев'ять платівок 10-цалевих, 78 RMP. 12.00

— УКРАЇНСЬКІ ПІСНІ В ЧЕСТЬ ПРЕЧИСТОЇ ДІВИ МАРІЇ — Мішаний хор церкви св. о. Миколая в Чікаґо 4.95

— ДУМИ МОЇ і інші українські пісні у виконанні київських ансамблів 4.95

— ЗБІРКА ПІСЕНЬ — виконують Ія і Любомир Мацюк з оркестрою 4.95

— УКРАЇНСЬКІ ПІСНІ у виконанні Українського Хору Думка в Дітройті під управою І. Атаманця 4.95

— ПІСНІ Й ТАНЦІ З УКРАЇНИ у виконанні київських ансамблів видання МОНІТОР ч. 1, 2 і 3 по 4.95

— УКРАЇНА — пісні у виконанні Українського Хору Думка в Києві і київського ансамблю бандуристів 4.95

— ВЕСЕЛА ЗБІРКА у виконанні різних українських хорових ансамблів 4.95

— ХОРОВІ ПІСНІ З УКРАЇНИ у виконанні Капелі Бандуристів під управою Гр. Китастого й В. Божика наспівані в часі недавнього турне по Європі (видання німецького видавництва) 4.50

— УКРАДЕНЕ ЩАСТЯ драма в 5 діях Івана Франка (Альбом з 3-ма платівками) 12.50

— ЗАПОРОЖЕЦЬ ЗА ДУНАЄМ — опера на 3 дії С. Артемовського (три платівки) 14.95

— КОНЦЕРТ у виконанні Української Духової Оркестри під управою І. Барабаша в Чікаго (альбом з 3-ма платівками) 4.50

— СЛУЖБА БОЖА на двох довгограйних HI-FI платівках у виконанні хору церкви св. Варвари у Відні, в ціні 12.00 дол. і додаткова платівка з „Боже, вислухай благання" і і.н за 1.00 дол. Всі три платівки, в альбомі, мистецько-оформленому О. Мошинською, разом із пересилкою 13.00

Усі ці платівки продає

КНИГАРНЯ

при ВИДАВНИЦТВІ МИКОЛИ ДЕНИСЮКА В ЧІКАҐО

Платівки висилаємо негайно по одержанні замовлення.

Кошти пересилки оплачує Книгарня

Замовлення і гроші слати на адресу:

MYKOLA DENYSIUK PUBLISHING CO.

2226 W. Chicago Ave. — Chicago 22, Ill., USA

Smith Corona Portable Typewriter

AUTORIZED DEALER:

MYKOLA DENYSIUK

2226 WEST CHICAGO AVENUE CHICAGO 22, ILLINOIS — U. S. A.

Дуже практична в новому ефектовному оформленні STERLING
коштує в нас лише дол. 74.50

Найновіший модель люксусової машинки до писання GALAXIE

Маємо в продажу англійські, українські та в усіх інших мовах

МАШИНИ ДО ПИСАННЯ

найкращої американської продукції у великому виборі — по низьких, приступних цінах, на догідні сплати, без дорахування відсотків.

Приймаємо позамісцеві замовлення і висилаємо машинки до писання до всіх стейтів ЗДА та до інших країн.

ПАПІР

У ВЕЛИКОМУ ВИБОРІ

НА

- КНИЖКИ
- ЖУРНАЛИ
- ЛЕТЮЧКИ
- ТОРГОВЕЛЬНІ ДРУКИ

НАЙЛІПШОЇ ЯКОСТИ

КАНЦЕЛЯРІЙНІ ПАПЕРИ Й НА ВЕСІЛЬНІ ЗАПРОШЕННЯ

ДОСТАВЛЯЄ

Reliable Paper Company

УКРАЇНСЬКІ ДРУКАРНІ, ВИДАВНИЦТВА Й ПРИВАТНІ ОСОБИ НЕ ТІЛЬКИ В ЧІКАҐО АЛЕ І В ІНШИХ МІСТАХ

ОБСЛУГОВУЄ ЗАСТУПНИК ЦЕЇ ВЕЛИКОЇ АМЕРИКАНСЬКОЇ КОМПАНІЇ
УКРАЇНЕЦЬ (доставець паперу на 14-томове видання творів
Тараса Шевченка і трилогії Богдана Лепкого)

PAUL MARRINOFF,
3305 N. Newcastle Ave.
Chicago 24, Ill.
Phone PA 5-8529

За інформаціями можна звертатися до п. Павла Маринова письмово або телефонічно також по українськи.

ФЕДЕРАЛЬНА КРЕДИТОВА КООПЕРАТИВА

„САМОПОМІЧ“

2351 W. CHICAGO AVE CHICAGO 22, ILLINOIS.

Телефон: HU 9-0520

Приймає вкладки й дає позички

ПОЗИЧАЮЧИ на авто, на меблі, на задаток хати, на ремонт дому чи ін. платите в Кредитовій Кооперативі „САМОПОМІЧ“ лише дол. **48.75** відсотків від дол. **1.000.00** заодин рік.

ПРИ ЦЬОМУ коштом **„Самопомочі“** забезпечується позичку до висоти дол. 10.000 на випадок смерти або цілковитої непрацездатности позичальника.

БЕРУЧИ в **„Самопомочі“** кредит на авто і даючи на її забезпечення свій тайтел (право власности) **не потребуєте ручителів.**

ПРИ ЦЬОМУ можете полагодити забезпечення авта від різних випадків.